ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№6 (1643) | Пятніца, 19 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

З'езд камсамола Беларусі закончыў сваю работу. Ён абмеркаваў задачы, пастаўленыя перад моладдзю XXII з'ездам КПСС, выбраў кіруючыя органы Ленінскага камсамола рэспублікі.

Надоўга запомняць яго ўдзельнікі цікавыя сустрэчы, гарачыя спрэчкі, шчырыя размовы і звонкія песні ў часе перапынкаў.

Фота А. Мызнікава і І. Стэца.

НАТХНЯЦЦА ПАЭЗІЯЙ ЖЫЦЦЯ

П. НІКІФАРАЎ,
старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР

ЗУСІМ МАЛА часу засталося да адкрыцця чарговага з'езда мастакоў Беларусі, а таксама Усесаюзнага з'езда мастакоў, які адбудзецца ў красавіку ў Маскве.

Дзеячы выяўленчага мастацтва рэспублікі імкнуцца як мага глыбей і больш прынцыпова асэнсаваць пройдзены шлях і новыя творчыя задачы. Мы цяпер жывём у выдатную эпоху, азораную яркім святлом гістарычнага XXII з'езда КПСС, святлом камуністычнага маніфеста сучаснасці— новай Праграмы нашай партыі.

Кожнае прадпрыемства, кожны калгас і саўгас, усе члены сацыялістычнага грамадства вымяраюць паўнацэннасць пражытых дзён, тыдняў, месяцаў адной агульнапрынятай мерай: што зроблена для выканання велічнай праграмы пабудовы камунізма.

Сапраўды ў нас цяпер ёсць добрыя крытэрыі для прынцыповай і канкрэтнай размовы аб сучасным і будучым. Само жыццё няўмольна ставіць перад работнікамі выяўленчага мастацтва важныя праблемы, яно не дае жыць «спакойна» і «па прывычцы».

Вось чаму хочацца напярэдадні з'езда пачаць шчырую размову аб беларускім выяўленчым мастацтве, аб яго стане і перспектывах росту. Але пачаць размову іменна не «па старынцы».

У нас ужо выпрацавалася своеасаблівая штампаваная форма агляднага даклада, агляднага артыкула з прывычнымі, а таму сумнымі фармуліроўкамі, характарыстыкамі, якія не дзейнічаюць ні на мастака, ні на чытача. Спачатку адзначаюцца асобныя ўдачы мастакоў, потым крытыкуюцца недахопы і выказваецца пажаданне, каб хутчэй ад іх пазбавіцца. Падобны разгляд можа быць больш ці менш аб'ектыўным і справядлівым, можа адлюстроўваць сапраўднае становішча спраў у мастацтве. Але такі аналіз прынясе вельмі мала карысці, ды і павявае ад яго казёншчынай, раўнадушнасцю.

Партыя прыняла выдатную праграму, у якой канкрэтна вызначаны месца і роля мастацтва ў фарміраванні камуністычнага грамадства. Гэта рашаючы крытэрый для нас. Савецкі поезд ідзе па маршруце: сацыялізм—камунізм, з кожным днём набірае хуткасць і мы не можам, не маем права ад яго адставаць. А для гэтага трэба шчыра і самакрытычна паглядзець на ўсю нашу творчую дзейнасць.

Летась адбыліся дзве рэспубліканскія і ўсесаюзная выстаўкі. Яны паказалі, што нашы мастакі заваявалі ў сваёй творчасці новыя пазіцыі, стварылі нямала цікавых, таленавітых мастацкіх палотнаў, якія запомніліся гледачу, парадавалі яго, прымусілі над многім задумацца, а часам, можа, і паспрачацца.

І нягледзячы на гэта, калі мы, уважліва сочачы за работай XXII з'езда партыі, чыталі даклады і выступленні яго дэлегатаў, перад кожным з нас міжволі ўзнікала пытанне: у якой меры творчасць беларускіх мастакоў адпавядае невычарпальнаму багаццю савецкай рэчаіснасці, яе стваральнаму пафасу, веліччы камуністычных ідэй, якія натхняюць людзей на працоўныя подзвігі? Творчасць пранізвае працу і духоўнае жыццё народа. Якім жа вялікім павінна быць мастацтва, каб ісці побач з творчай мэтанакіраванасцю мільённых працоўных мас?

Таму мне здаецца, што з нашага боку было б самазаспакаеннем і няшчырасцю, адказваючы на гэтае пытанне, пераз'ялічваць поспехі беларускага выяўленчага мастацтва. Яны, безумоўна, ёсць, але творчасць нашых мастакоў, вядома, яшчэ вельмі адстае ад патрабаванняў часу. На многіх выстаўках сустракаюцца творы, пазбаўленыя вялікіх думак, вялыя і інертныя па форме, якія нікога не хвалююць.

Калі аб карціне мастака гавораць: «нішто сабе, нядрэнна»—значыць твора мастацтва няма і сустрэча гледача з сапраўднай творчасцю не адбылася. На жаль, падобных работ мастакоў на нашых выстаўках бывае нямала.

Паняцце «мастацтва» дае ўяўленне аб дасканаласці, гармоніі зместу і формы, аб бездакорнасці вырашэння пастаўленай задачы. Менавіта таму твор любога віду мастацтва выклікае захапленне невычарпальнасцю творчых магчымасцей чалавека, сілай яго розуму, мастацкага ўяўлення, фантазіі, сілай непахіснага пераканання і тэмпераменту. Мы ж да гэтага часу мірымся з прыблізнасцю, скараспеласцю задум і выканання твораў, якія пакідаюць сумнае ўражанне сваёй мастацкай бездапаможнасцю.

Нельга сказаць, што мы ў сваім асяроддзі аб гэтым не гаворым. Наадварот, усё часцей і часцей на нашых сходах узнімаюцца пытанні: чаму творы беларускіх мастакоў займаюць у савецкім выяўленчым мастацтве вельмі сціплае месца? У кулуарах ідуць вострыя размовы, выказваюцца меркаванні аб тым, якія меры маглі б садзейнічаць рашучаму паляпшэнню творчасці нашых аўтараў. Таму мне нарэшце хочацца паспрабаваць вынесці гэтыя размовы з мастацкіх «кулуараў» на ўсеагульнае абмеркаванне і падзяліцца сваімі думкамі аб некаторых, на мой погляд, найбольш сур'ёзных пытаннях творчасці беларускіх мастакоў.

Аналізуючы недахопы, якія ёсць у нашым мастацтве, прыходзіш да вываду, што ў мастакоў яшчэ недастатковая сувязь з жыццём, адсутнічае высокая творчая патрабавальнасць да саміх сябе і, нарэшце, што дрэнна працуюць мастацкія школы.

Пры характарыстыцы творчасці беларускіх мастакоў існуе ўжо агульнапрынятая стандартная думка: маўляў, мастакі Беларусі звяртаюцца да важнай тэматыкі, яны стаяць на правільным шляху, з пункту гледжання зместу, але большасці іх твораў не хапае майстэрства.

Што ж, нейкая праўда ў такой характарыстыцы, безумоўна, ёсць. Але толькі некаторая. Галоўнае — не ў гэтым.

На мой погляд, у першую чаргу на выстаўках прыходзіцца гаварыць аб беднасці, абмежаванасці зместу нашых твораў. Бо галоўным і хвалюючым у мастацтве з'яўляецца іменна змест, увасоблены ў яркую, эстэтычна паўнацэнную форму. Твор можа актыўна абуджаць думкі і хваляваць чалавечыя пачуцці тады, калі яго змест закранае важныя праблемы сучаснасці, арганічна звязаны з тым, чым жыве сёння наша грамадства.

Ці многа «закранаючых» гледача твораў было створана за апошнія гады мастакамі Беларусі? Ці многа было ўзята імі не проста «тэм», а іменна жыццёвых, актуальных праблем? На жаль, мала. Мы вельмі прыніжаем паняцце «тэмы», зводзячы яго да гучнай назвы або да самай агульнай формулы. Вялікая тэма, гэта, перш за ўсё, заяўка на вялікі жыццёвы змест.

Працэс фарміравання чалавека камуністычнага грамадства, яго маральна-этычных і эстэтычных ідэалаў, развіццё камуністычных форм у працы і быце, імклівы рост дасягненняў савецкай навукі і тэхнікі — вось тыя жыццёвыя з'явы, якія ў першую чаргу робяць уплыў на развіццё новых эстэтычных поглядаў і густаў у нашым грамадстве, але, на жаль, вельмі мала адлюстраваны ў творах мастакоў.

І калі арганізацыйныя формы сувязі мастакоў з народным жыццём (творчыя камандзіроўкі, сустрэчы з наведвальнікамі выставак, тыдні выяўленчага мастацтва і г. д.) сталі цяпер больш разнастайнымі, дык пранікненне мастацкай думкі ў самыя нетры жыццёвых праблем — пакуль што яшчэ нявырашаная задача.

Безумоўна, мы бачым «прыкметы часу», рысы новага ў апошніх творах Я. Зайцава, В. Цвіркі, Р. Кудрэвіч, І. Стасевіча, М. Данцыга, С. Селіханава, А. Бембеля, А. Заспіцкага, Ю. Тышкевіча і многіх іншых. Аднак гутарка тут можа ісці іменна больш аб «прыкметах», чым аб праблемах і філасофска-этычных пытаннях жыцця, эстэтычных ідэалах народа.

Таму нашы арганізацыйныя намаганні, накіраваныя на ўмацаванне сувязі мастакоў са штодзённым жыццём народа, хоць і даюць станоўчыя вынікі, яшчэ не дасягнулі галоўнай мэты. Не пераадолена яшчэ карпарацыйная замкнёнасць, якая ператварае мастака ў староннягa назіральніка, а не актыўнага прапагандыста ўсяго новага, перадавога ў жыцці.

Вось чаму вялікая колькасць экспанатаў выставак — малазмястоўныя эцюды, якія не маюць жывой аўтарскай канцэпцыі, а толькі паказваюць некаторае ўменне мастака штосьці адлюстраваць і ў той ці іншай ступені не вельмі добры густ іх аўтараў.

Паўнакроўнае ўвасабленне ў вобразах мастацтва прагрэсіўных тэндэнцый і заканамернасцей жыцця патрабуе глыбокага яго ведання.

Веданне жыцця ў мастацтве—вялікая мудрасць мастака. Ён павінен разумець узаемасувязь з'яў, умець узяць з жыцця галоўнае, раскрываць у рэчаіснасці абуджэнне і перамогу новага, прагрэсіўнага, умець даваць трапную, дакладную характарыстыку і ацэнку розным з'явам. Такое веданне жыцця, якое спалучае фактычную дасведчанасць, веданне законаў развіцця грамадства і глыбокую інтуіцыю, робіць з мастака не простага летапісца часу, фіксатара падзей, але і настаўніка мас, уладальніка чалавечых дум.

Вялікае значэнне мае творчая індывідуальнасць кожнага мастака. Бо на выстаўках заўважаюцца паўтарэнні, штампы, слабыя па кампазіцыйнаму вырашэнню работы. Сіла мастацкіх вобразаў — у іх непаўторнасці, яркай індывідуальнай афарбоўцы, у выяўленні аўтарскіх адносін да гэтых вобразаў. Аднак, некаторыя мастакі, асабліва маладыя, на маю думку, зусім няправільна разумеюць ролю індывідуальнасці мастака. Яны разглядаюць жыццё як матэрыял, як магчымасць выяўлення суб'ектыўных асаблівасцей яго ўспрыняцця аўтарам твора. Мэтай ставяць не адлюстраванне жыцця, а адлюстраванне свайго «я», уласнага мастацкага «бачання» жыцця.

Такое разуменне вядзе да суб'ектывізму, не набліжае мастака да жыцця, а, наадварот, адрывае ад яго. Непаўторнае ж, індывідуальнае ў мастацтве ствараецца тады, калі асабіста глыбока ўсвядомленае і перажытае мастаком, па-свойму ўбачаныя ім істотныя бакі і заканамернасці нашай рэчаіснасці набываюць найбольшую паўнату пачуццёвай канкрэтнасці, паўнату жыцця і падымаюцца да вышыні мастацкага абагульнення, калі раскрытыя аб'ектыўныя законы дапамагаюць праз індывідуальнае ўспрыняцце пазнаць агульнае.

Суб'ектывізм, імкненне да арыгінальнасці дзеля арыгінальнасці — шкодная з'ява ў мастацтве, з якой трэба рашуча змагацца. Гэта ўплыў буржуазнага мастацтва, буржуазнай эстэтыкі.

Ведаць жыццё, быць з ім цесна звязаным—значыць глыбока адчуваць ідэйна-эстэтычныя запатрабаванні народа, умець знаходзіць ключы да сэрцаў людзей, сілай свайго пераканання, таленту і майстэрства заваёўваць, захапляць гледача.

А хіба мала ў нас мастакоў, якія абыякава адносяцца да таго, што іх творы пакідаюць гледачоў безуважнымі, абыякавымі? Такія мастакі схільны тлумачыць гэта слабай эстэтычнай падрыхтоўкай гледачоў. Падобныя меркаванні ў корані памылковыя, бо сведчаць аб адрыве свядомасці мастака, яго светаўспрымання ад свядомасці і светаўспрымання шырокіх мас.

Зразумела, не да лёгкага поспеху павінен імкнуцца мастак. Ён абавязан ідэйна і эстэтычна развіваць густы людзей. А гэта магчыма толькі тады, калі мастацкі вобраз твора захопіць чалавека, дойдзе да яго сэрца.

Мастак павінен не «падрабляцца» пад гледача, не «прыстасоўвацца» да яго густу, а імкнуцца да таго, каб твор абавязкова дайшоў да свядомасці і пачуццяў людзей.

Не сакрэт, што ёсць у нас яшчэ мастакі, якія не стараюцца заваяваць прызнанне народа, а імкнуцца знайсці спачувальныя адносіны ў мастацкім савеце, выставачным камітэце або ў групы сваіх таварышаў па працы, якія падзяляюць іх творчыя сімпатыі.

Часта, нават вельмі часта нашы мастакі прадстаўляюць на выстаўкі слабыя і нецікавыя творы, іншы раз незавершаныя. Дзе ж пачуццё годнасці мастака? Як можа ён сваю карціну, якая, здавалася б, павінна быць часцінкай яго жыцця, выносіць на разгляд грамадскасці ў недапрацаваным, рыхлым стане? На гэта аўтары няспелых работ спакойна адказваюць: «Але ж на выстаўцы ёсць і больш слабыя творы».

Ці не час сказаць на ўвесь голас, што ацэнка «здавальняюча» — гэта дрэнная ацэнка для мастацкага твора, бо яна стымулюе пасрэднасць?

Падобная непатрабавальнасць у мастацтве з'яўляецца вынікам таго, што на нашых выстаўках экспануецца многа вельмі слабых работ.

Ніякія «адміністрацыйныя» меры не дапамогуць, калі мы ў сваім асяроддзі не будзем усяляк развіваць патрабавальных адносін мастака да сябе, яго пачуццё адказнасці перад народам і партыяй.

Далейшае развіццё нашага мастацтва ў многім залежыць ад перспектывы росту творчай моладзі.

Фарміраванне светапогляду, ідэйнага кругагляду, майстэрства маладых мастакоў для нас самыя набалелыя пытанні. За апошні час калектыў беларускіх мастакоў папоўніўся маладымі, сапраўды таленавітымі таварышамі. Аднак якасць мастацкай падрыхтоўкі творчай моладзі выклікае некаторую трывогу і заклапочанасць.

У творчасці асобных маладых жывапісцаў назіраюцца няправільныя тэндэнцыі, якія вядуць да адмаўлення класічных традыцый, на аснове няправільнага разумення наватарства. Той-сёй зводзіць наватарства да эксперыментаў у галіне знешняй формы, асобных стылявых прыёмаў, асаблівасцей почырку.

Развянчаць прэтэнзіі часткі творчай моладзі на ўяўнае наватарства—не складана. Значна цяжэй зразумець прычыны яе хістанняў, памылак і накіраваць па правільнаму шляху. А мы гэтаму не ўдзяляем належнай увагі.

Хачу падкрэсліць толькі адну думку: калі няма вялікай прафесіянальнай культуры, моцнага рэалістычнага майстэрства, глыбокага вобразнага мыслення, узнікаюць дробязныя фармальныя эксперыментаванні, усякія спробы «ломкі старой формы». А новая ж форма немагчымая без умення мастака падглядзець у самім жыцці найбольш істотнае, прагрэсіўнае, без разумення новых асаблівасцей перадавой грамадскай свядомасці. Гэта наглядна пацвердзіла, напрыклад, арганізаваная ў Саюзе мастакоў выстаўка работ маладога мастака Л. Шчэмелева. На ёй вельмі многія творы былі выкананы з яўнай прэтэнзіяй на «арыгінальнасць», у іх адсутнічала жыццёвая глыбіня.

Хто ж, як не спецыяльныя навучальныя ўстановы павінны выхоўваць і рыхтаваць маладых мастакоў да вырашэння складаных сучасных задач?

Але чаму сярод некаторай часткі творчай моладзі пашыраюцца захапленні «моднымі» поглядамі на «новы стыль» у мастацтве з тэндэнцыяй да адмаўлення ад усяго багацця і паўнаты вобразных магчымасцей рэалістычнай творчасці? Гэта, у прыватнасці, вынік таго, што ў нашых вучылішчах і ВНУ яшчэ не наладжана сапраўднае ідэйнае і прафесіянальнае выхаванне.

Такія асноўныя элементы майстэрства, як рэалістычны малюнак, разуменне кампазіцыі, каларыту, пластыкі, яшчэ слаба засвойваюцца ў працэсе вучобы.

Неабходна выхоўваць у будучых мастакоў яснае ўяўленне аб іх грамадскім абавязку, грамадскім прызванні. На з'ездзе мастакоў Беларусі пытанне карэннай перабудовы нашай мастацкай школы павінна быць глыбока абмеркавана.

Але ў навучальных установах не заканчваецца фарміраванне маладых майстроў. Саюз мастакоў да гэтага часу па-сапраўднаму не працуе з моладдзю, не знайшоў правільных метадаў выхавання пачынаючых свой самастойны шлях жывапісцаў, скульптараў, графікаў, мастакоў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

У нас ёсць вельмі цікавая, таленавітая моладзь, якая ўжо добра сябе паказала на выстаўках. Трэба ўсяляк дапамагчы моладзі набыць сталасць, рэалістычнае майстэрства.

18 сакавіка — выбары ў Вярхоўны Савет СССР. Усё шырэй разгортваецца падрыхтоўка да іх на прадпрыемствах, у калгасах, установах, творчых арганізацыях. Пройдзе невялікі час, і на агітпунктах, выбарчых участках, на вуліцах гарадоў і вёсак Беларусі з'явяцца перадвыбарчыя плакаты беларускіх мастакоў. Рэтушор афсетнага цэха друкарні выдавецтва «Звязда» Георгій Разумаў якраз і рыхтаваў да друку адзін з гэтых плакатаў, калі ў друкарню прыйшоў наш фотакарэспандэнт Ул. Крук.

Новыя Народныя

Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прысвоіў імя «Народнага хору» самадзейнаму калектыву Палаца культуры будаўнічага трэста № 5.

Створаны ў 1956 годзе, калектыў за час свайго існавання падрыхтаваў і паставіў 213 канцэртаў, на якіх пабывала звыш 153 тысяч чалавек. Пастаянная работа па вывучэнню музычнай граматы, пашырэнню ідэйнага і культурнага кругагляду ўдзельнікаў вылучылі хор будаўнікоў у рады лепшых мастацкіх калектываў сталіцы рэспублікі. Гэты пяцігалосны змешаны хор пастаянна ўзбагачае сваю творчую палітру, шукае новыя сродкі мастацкай выразнасці. Вынікам гэтых пошукаў з'явіліся вакальна-харэаграфічныя карціны: «Радасць» Туранкова, «Бульба», «Шахцёрачка» (апрацоўка Вяроўкі), «Ды ў зялёнай дуброве» і «Прывітальная» ў апрацоўцы Цітовіча і іншыя.

Добра вядомы ў рэспубліцы і танцавальны калектыў рабочых і служачых мясцовай прамысловасці г. Мінска. Ён існуе ўжо 16 год. Самадзейныя танцоры далі звыш 1.200 канцэртаў, на якіх прысутнічала каля 600 тысяч гледачоў. У рэпертуары калектыву шмат сольных і масавых танцаў народаў СССР і краін народнай дэмакратыі.

За творчыя поспехі, вялікую вучэбна-выхаваўчую работу і дасягненні ў мастацкім абслугоўванні працоўных прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прысвоіў танцавальнаму калектыву рабочых і служачых мясцовай прамысловасці званне Народнага ансамбля танца.

Кандыдаты ў склад выбарчых камісій

У рэспубліцы працягваецца вылучэнне кандыдатаў у акруговыя выбарчыя камісіі па выбарах у Вярхоўны Савет СССР.

Пісьменнікі сталіцы Беларусі на сваім сходзе прынялі рашэнне вылучыць у склад Мінскай — Ленінскай выбарчай акругі М. Гамолку і М. Досіна.

Сустрэча чытачоў і паэтаў

△ Работнікі Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна правялі цікавую сустрэчу чытачоў з маладымі паэтамі. У праграме вечара значылася чытанне твораў аб маладым будаўніку камунізма. Свае новыя вершы прачыталі Р. Барадулін, Ул. Нядзведскі, Е. Лось, А. Кузняцоў, І. Калеснік і інш.

Рысы нашага жыцця

МАЙСТАР

На XXII з'ездзе партыі ў дакладзе аб Праграме Камуністычнай партыі Савецкага Саюза Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў гаварыў:

«Стварэнне вышэйшай прадукцыйнасці працы, развіццё камуністычных грамадскіх адносін і ўсталяванне правіл камуністычнага супольнага жыцця немагчыма без росту свядомасці і культурнасці ўсіх членаў грамадства. Чым вышэйшая свядомасць членаў грамадства... тым хутчэй і больш паспяхова мы ажыццёвім праграму пабудовы камунізма».

Гэтыя словы прымушаюць аб многім задумацца. Прыгадваючы падзеі і сустрэчы нядаўняга мінулага, я зноў бачу перад сабой людзей, якіх з поўнай падставай можна назваць інжынерамі чалавечых душ. Аб адным з іх мне хочацца расказаць.

***

...Вось і цэх. Валодзя Вайцахоўскі прагавіта ўдыхнуў густое, прапахлае маслам і металам паветра. Усміхнуўся сам сабе — бач ты, нібы ў духмяны сад трапіў.

Ды што сад! Там, вядома, добра. Але, бадай, ні на што на свеце не памяняў бы ён зараз гэтыя звыклыя, дарагія сэрцу пахі, гэты працоўны гул. Не, ён не навічок тут. Але некалькі гадоў запар заглядваў сюды мімаходзь, і гэты цэх мала чым адрозніваўся для яго ад астатніх. Тады ён быў камсоргам завода. А зараз...

Новага майстра сустрэлі на ўчастку не вельмі прыхільна.

У першы ж дзень да яго падышоў фрэзероўшчык Уладзіслаў Грышын. Абыякава кіўнуўшы ў бок свайго станка, коратка працадзіў:

— Разладзіўся.

Выцер анучкай рукі і, гэтак жа павольна, нага за нагу, пайшоў да свайго напарніка Станіслава Капылова.

Валодзя заўважыў у вачах хлопцаў дрэнна схаваныя кепікі і зразумеў — экзаменуюць. Па сэрцу разанула крыўда. Да яе далучылася злосць на самога сябе. Трэба казаць праўду — у тэхніцы ён тады разбіраўся яшчэ слабавата. Давялося паклікаць дзяжурнага слесара. Як і меркаваў Валодзя, той не знайшоў у станку ніякіх непаладкаў.

Валодзя падышоў да фрэзероўшчыкаў і ціха сказаў:

— Хопіць, хлопцы, дурня строіць. Зразумела?

— А як жа, зразумела,—з нахабнай ухмылкай адказаў Грышын і пайшоў, насунуўшы на самыя бровы зашмальцаваную кепачку. За ім маўклівым ценем пацёгся Капылоў.

Гэта была іх першая, але далёка не апошняя сутычка. Нямала крыві папсавалі майстру сябрукі-фрэзероўшчыкі. Чаго толькі ні прыдумлялі яны, каб выкручвацца ад работы, а заадно і назаляць новаму «начальству». То знарок падкруцяць што-небудзь у станку, каб гадзіну-другую пабадзяцца без работы, то інструмент схаваюць. Іншы раз і на змену спозняцца, а то з'явяцца ў цэх пад градусам.

Разумеў Вайцахоўскі, што ўсё гэта рабілася не столькі па злосных намерах, колькі праз пустое, блазенскае яшчэ свавольства. Але гэтае свавольства магло дорага каштаваць участку, які і так лічыўся самым адсталым у цэху. Не хапала вопытных рабочых, у калектыве не было сапраўднай дружбы і згуртаванасці. Многа, вельмі многа спраў чакала наперадзе. І ўсё трэба было рабіць вось з гэтымі самымі людзьмі, многія з якіх недаверліва аднесліся да новага кіраўніка. Адных бянтэжыла яго маладосць, нявопытнасць, другія, накшталт Грышына і Капылова, хацелі проста паказытаць нервы навічка, паглядзець, ці моцныя яны.

Каб пераадолець гэты недавер, трэба было паказаць сябе арганізатарам і выхавацелем.

Тэхніку асвоіць параўнальна лёгка. А вось людзі — яны куды складанейшыя за машыны. Бо няма і ніколі не будзе чарцяжа, па якім можна было б вывучыць чалавека, патаемнасць яго душы, асаблівасці яго характару. Да кожнага патрэбен свой асаблівы падыход, кожнае сэрца, як казачная скарбонка, адмыкаецца адным адзіным ключыкам, адным непаўторным чароўным словам. Вось і знайдзі гэты ключык.

Малады майстар шукаў настойліва.

Дзень, калі Грышына зволілі з завода, быў, бадай, адным з самых прыкрых для Уладзіміра за апошнія некалькі гадоў. Крыўдна было і балюча. Няўдача? Так. І прытым не малая. Як ён стараўся не дапусціць звальнення. Здавалася, усе сродкі выпрабаваў. І шчырую гаворку пачынаў, і на сходах прабіраў, і нават дамоў неяк да хлопца зайшоў, пры ім жа з бацькамі гутарыў. А ўсё дарэмна. Словы і парады прыставалі да Уладзіслава, як гарох да сцяны...

Чаму ж майстра так ўстрывожыла гэта? Шукае апраўдання сам для сябе? Хіба ён у чым вінен? Відаць, усё-такі ёсць віна. Нечага не дагледзеў у чалавеку, не зразумеў. Бо людзей, якіх было б нельга выправіць, няма. Гэтая ісціна старая, як свет...

Але звальненне Грышына мела і станоўчыя вынікі для маладога, яшчэ не моцнага добрымі традыцыямі калектыву. Перш за ўсё гэта станоўча адбілася на Капылове. Ён нібы страціў павадыра, які заўсёды вёў яго да свавольстваў. І вось тут месца яго ранейшага сябрука вельмі ўдала заняў сам Вайцахоўскі.

Ён ужо даўно ўважліва прыглядаўся да Станіслава. Што там ні кажы, а Капылоў — чалавек здольны. Калі захоча — любое заданне выканае, ды так, што і камар носу не падточыць. Хлопец самаўлюбёны трошкі. Вельмі перажывае, калі гаворка на сходзе аб ім узнікае. Пасля гэтага звычайна ходзіць пахмуры, унікае людзей.

Вайцахоўскі ўлічыў гэта і змяніў тактыку. Аднойчы пасля змены выйшлі яны разам з прахадной. Уладзімір некалькі разоў бачыў Капылова на стадыёне. Аб чым жа тады і пагаварыць ім, калі не аб футболе? Трэба было бачыць, як загарэліся вочы Капылова. Уважліва і разам з тым насцярожана слухаў ён майстра. Вайцахоўскі ведаў—калі ён памыліцца крыху ў якім-небудзь тэрміне, ацэнцы таго ці іншага іграка «Беларусі», той ці іншай каманды, то аўтарытэт яго ў вачах Капылова беззваротна загіне. Але ён сам— вялікі прыхільнік футбола і мог паспрачацца на гэтую тэму з кім хочаш. І праз некалькі мінут па вуліцы ішлі поруч ужо не майстар і яго рабочы, а проста два добрыя таварышы. Холад у іх адносінах як рукой зняло.

Назаўтра неяк сама сабою пачалася паміж імі ўжо іншая гаворка.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Чалавеку гавораць ДЗЯКУЙ

СЭРЦА, АДКРЫТАЕ ЛЮДЗЯМ

На ўскраіне Магілёва ля шматпавярховага дома спынілася грузавая аўтамашына. З яе выйшла пажылая жанчына і азірнулася навокал.

У гэты час Алена Мажэй, жыхарка дома, клікала свайго хлапчука Васіля, які з сябрамі «ганяў футбол» на двары, абедаць. Яна ўважліва паглядзела на прыезджую, на яе пасярэбраныя сівізной валасы і, павіншаваўшы з наваселлем, спагадліва прамовіла:

— Можа, вам памагчы?

— Ад гэтага не адмоўлюся, — сказала прыезджая. — Кватэру атрымала на трэцім паверсе. Адной рэчы не перанесці. І калі вам не вельмі цяжка...

— А ў нас тут памагатых многа. Васіль! Міхась! Алег! — гукнула Алена Мажэй.

Хлапчукі кінулі забаву і прыбеглі.

— А ну, хлопцы, за работу! — скамандавала яна.

Стол, крэслы, этажэркі і іншыя хатнія рэчы хутка былі перанесены. У кузаве машыны засталіся вялікія пакункі, акуратна перавязаныя шпагатам.

— Кнігі! — усклікнуў Алег Чайко, чарнавалосы хлопчык, і ў яго вачах заіскрыліся агеньчыкі.

Алена Мажэй з павагай паглядзела на пажылую жанчыну:

— Мабыць, якая вучоная будзеце?

— Была настаўніцай. А цяпер не працую, на пенсіі, — адказала жанчына, і ў яе голасе адчуўся смутак.

Калі пакункі з кнігамі былі складзены высокай горкай у пакоі, старая жанчына сказала:

— Дзякую, што памаглі. Не пакрыўдзіцеся, калі прапаную грошы?

— Абавязкова пакрыўджуся, — запярэчыла Алена Мажэй. — Мы ж не за грошы, а па-суседску. Вось калі дасцё што пачытаць... Жывём жа на ўскраіне, да бібліятэкі далёка.

— Што ж, прыходзьце, калі я ўладкуюся, на шклянку чаю. Тады і кніжкі патрэбныя пашукаем.

— А нам можна? — ледзь не хорам спыталі хлапчукі.

— Вядома, і вас запрашаю на чай, — лагодна ўсміхнулася жанчына.

— Не, не, мы наконт кніжак.

— А там і пра кніжкі пагутарым.

На другі дзень увечары запрошаныя госці з'явіліся. Кнігі ўжо былі расстаўлены акуратнымі радкамі ў шафе, на этажэрках. На сценах віселі рэпрадукцыі карцін вядомых мастакоў.

— Як у сапраўднай бібліятэцы! — з захапленнем гаварыў Алег Чайко.

Госці адразу ўнеслі нейкую асаблівую цеплыню ў новую кватэру. Пілі чай, а пасля пачалася гаворка. Больш гаварыла гаспадыня, а госці ўважліва слухалі. Старая настаўніца ўводзіла іх у вялікі і цудоўны свет кніг, у якім яна пражыла ўсё сваё свядомае жыццё.

Разыходзіліся позна, і ў кожнага ў руках была кніга.

— Вы і другім суседзям скажыце, няхай прыходзяць,— праводзячы гасцей да дзвярэй, гаварыла гаспадыня.

— А вам не шкада сваіх кніжак? — пытала Алена Мажэй. — Яны ж усе такія чыстыя, прыгожыя, карэньчыкі золатам зіхацяць. Відаць, немалыя грошы вам каштавалі?

— Амаль дваццаць год збірала бібліятэку, — з нейкай асаблівай цеплынёю гаварыла настаўніца. — Па кніжачцы, па дзве купляла. Толькі не для таго набывала, каб любавацца імі. Сама чытаю, няхай і другія пачытаюць.

Чутка пра тое, што ў доме № 57 па вуліцы Лазарэнкі пасялілася настаўніца-пенсіянерка, якая мае шмат кніг і ахвотна дае іх чытаць, пайшла па ўсяму раёну, у якім жывуць рабочыя млынкамбіната, чыгуначнікі. Людзі ішлі на ветлівы агеньчык кватэры Тацяны Валянцінаўны Ягоравай. Нясмела стукалі ў дзверы.

— Заходзьце, калі ласка, — нязменна чулі яны мяккі, прыхільны голас.

І чытачоў станавілася ўсё больш і больш. Неўзабаве іх было звыш 150. Уласная бібліятэка ператварылася ў грамадскую. І парадкі ў ёй былі заведзены, як у сапраўднай бібліятэцы: рэкамендацыйныя спісы літаратуры, чытацкія фармуляры. Розніца толькі ў тым, што ўсё тут грунтавалася на поўным давер'і: самі чытачы запісвалі ў фармуляры аблюбаваныя імі кнігі. І хоць бы адна кніжка прапала ці не вярнулася ў бібліятэку!

Міналі дні, і вось ужо мала было тых пяцісот кніжак, якія мела Тацяна Валянцінаўна. А людзі прасілі літаратуру па навуцы і тэхніцы, атэістычную, палітычную кнігу.

— Зайдзіце праз два-тры дні, — гаварыла яна.

Чытачы прыходзілі праз два-тры дні і атрымлівалі тыя кнігі, якія ім былі патрэбны. Дзе ж брала іх старая настаўніца? Пра тое, што ходзіць Тацяна Валянцінаўна па гэтыя кнігі аж у абласную бібліятэку, даведаліся яе юныя суседзі па кватэры. Яны сталі памагаць Тацяне Валянцінаўне прыносіць літаратуру ў бібліятэку, а ў выпадку патрэбы разносілі кніжкі на дом хворым чытачам.

Даведалася пра народную бібліятэку адміністрацыя млынкамбіната. Хутка бібліятэка атрымала асобны пакой, былі выпісаны газеты і часопісы. Папоўніўся яе кніжны фонд. Частку кніг перадалі абласны савет прафсаюзаў і абласная дзіцячая бібліятэка, частку сабралі самі чытачы. Бібліятэку назвалі народнай. Цяпер яна абслугоўвае каля 500 чытачоў. І бібліятэкараў у ёй пабольшала. Гэтай справай займаецца рабочы завода штучнага валакна Міхаіл Глушцоў, работніца мясцовага аддзялення сувязі Марыя Папоўская, пенсіянерка Ганна Чудовіч, а па дзіцячым сектары — вучаніца 9-га класа Ала Чуйко. Бібліятэкараў выбіралі самі чытачы і працуюць яны на грамадскіх асновах. Створаны гурток сяброў кнігі.

Народная бібліятэка стала своеасаблівым клубам на адной з ускраін Магілёва. Вечарамі тут заўсёды шматлюдна. Людзі прыходзяць, каб пагаварыць пра жыццё, пра кнігі. Наладжваюцца гутаркі пра гістарычныя рашэнні XXII з'езда КПСС. Праводзяцца і літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў.

Асабліва цікавым і змястоўным быў вечар «Які павінен быць чалавек камуністычнага грамадства». Праводзіўся гэты вечар у клубе электрыкаў. Актывісты бібліятэкі афармілі памяшканне транспарантамі, стэндамі, якія раскрываюць веліч новай Праграмы партыі. Даклад зрабіў лектар абласнога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў І. Дудкін. У ліку актыўных будаўнікоў камунізма дакладчык назваў і Тацяну Валянцінаўну. Чытачы наладзілі ёй авацыю. А потым настаўніцы-пенсіянерцы была ўручана Ганаровая грамата Міністэрства культуры БССР і Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюза работнікаў культуры за поспехі ў прапагандзе кнігі.

Трэба было ўбачыць у гэты вечар Тацяну Валянцінаўну. Вочы яе памаладзелі і нібыта нават маршчынак стала менш на твары.

Як шчасліва адчувае сябе чалавек, калі яго сэрца адкрыта людзям.

Я. ТАРАСАЎ.

Часты госць народнай бібліятэкі — вучаніца 8-га класа Г. Кучынская. Сардэчныя людзі, якія добраахвотна працуюць тут, ветліва сустракаюць кожнага чытача. Сёння ў бібліятэцы дзяжурыць памочніца Тацяны Валянцінаўны Ягоравай — работніца аддзялення сувязі М. Папоўская. І гутараць яны пра цудоўны і вялікі свет, які адкрывае чалавеку кніга.

Фота М. Сідарава.

МАЙСТАР

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

— Як далей жыць думаеш? — проста, без усякіх «падыходаў», спытаўся Вайцахоўскі.

Капылоў падумаў крыху і гэтак жа проста адказаў:

— Нялёгкае вы пытаеце. Іншы раз і сам разумею, што глупства раблю, а спыніцца сілы няма. Характар мабыць такі? Ды вось яшчэ, вочы падводзяць мяне, акуляры нашу. Можа і таму часам злосць бярэ на лёс свой, на здароўе. Тады і зрываюся.

— Канчаць з гэтым трэба. Не хлапчук жа ты — дзевятнаццаць хутка.

— Гэта так, — згадзіўся Станіслаў. — Я і сам ужо думаў. Ды і вам непрыемнасцей не хочацца рабіць. Вы ж таксама, думаю, не жалезны.

Вайцахоўскі ўсміхнуўся:

— Слухай, а можа ты проста ад нуды дурня з сябе строіш? Дык мы цябе нагрузіць можам. Хочаш, грамадскае даручэнне дадзім? Смешна?

— Чаму ж смешна? — сур'ёзна адказаў Капылоў. — Толькі хіба мне даверыць? Слава ж у мяне, ведаеце, якая...

Уладзімір зноў не стрымаўся ад усмешкі — з такой гаркотай вымавіў Станіслаў апошнія словы.

— Нічога, даверыць. Я за цябе паручуся. Паслухай, а калі цябе ў рэдкалегію цэхавай «Калючкі» ўвесці? Хлопец ты пісьменны, на язык востры.

— Не, — са шкадаваннем сказаў Станіслаў. — Пакуль што я для гэтага не падыходжу. У самога, як кажуць, рыльца ў пуху. Вось калі ў перадавікі выб'юся, тады іншая справа.

— А выб'ешся?

— Калі пастараюся, дык, бадай...

— Дай руку пацісну.

— На!

Пасля гэтай размовы Вайцахоўскі доўга хадзіў у прыўзнятым настроі. Ён адчуваў, што Капылоў не дарма даў слова.

Лічба паказчыкаў супраць прозвішча маладога рабочага на цэхавай дошцы папаўзла ўгару. Спачатку марудна, няўпэўнена, потым усё смялей і смялей. А неўзабаве камітэт камсамола ўвёў Капылова ў склад кантрольнага камсамольскага штаба, і ён стаў самым актыўным яго членам.

Аднаго разу, калі ішлі яны разам пасля змены дамоў, Станіслаў нерашуча сказаў майстру:

— Надумаў я... не ведаю, як і пачаць... словам, надумаў за званне ўдарніка камуністычнай працы змагацца. Не адразу, вядома, але старацца буду на ўсю сілу.

— Веру, браток, веру, — адказаў Уладзімір. — Як той казаў: ні пуху табе, ні пер'я!

Так у змене Вайцахоўскага стала адным перадавіком больш. І такія перамены адбыліся не толькі з Капыловым. Ударнік камуністычнай працы Генадзь Васілеўскі памог стаць на правільную дарогу прасаўшчыку Вашкевічу, навучыў сваёй прафесіі Мікалая Зайцава. Добрым, дысцыплінаваным рабочым стаў выхаванец дзіцячага дома Мікалай Усік, з якім таксама давялося нямала паваждацца.

У першыя дні, калі яму рабілі заўвагу, Усік пагардліва пацепваў плячыма.

— А што вы мне зробіце? Звольніце? Ну, і калі ласка. На вас свет клінам не сышоўся. На другі завод пайду.

— Ды зразумей, дзівак, — цярпліва тлумачыў яму Вайцахоўскі. — І ў нас, і там — усюды працаваць трэба. Гультаёў нідзе на руках не носяць.

— А я гультай па-вашаму?

— А хіба не?

— Ну і няхай гультай!

— Гонару рабочага няма ў цябе, вось што, — гаварыў далей Уладзімір. — Хоць пра сябе гаварыць няёмка, але скажу. Я ў твае ж гады прыйшоў на завод. Токарам быў, потым камсоргам выбралі. Вось цяпер майстрам паставілі. Акрамя падзяк, ніколі нічога не меў. А вазьмі Васілеўскага. Лепшы ў цэху. Зайцаў нядаўна ў нас, а ўжо і яго хваляць усе. Ты што ж — горшы за ўсіх, ці што?

Не, гонар у Усіка ўсё-такі быў. І кепскае, наноснае паступова выцяснялася ў ім сапраўднымі чалавечымі якасцямі. Ён авалодаў трыма спецыяльнасцямі, стаў прыкладным рабочым.

Пад уздзеяннем майстра-выхавацеля згуртоўваецца калектыў змены, растуць людзі. Яны вучацца паважаць сваю працу і працу сваіх таварышаў. І вучыць іх гэтаму Уладзімір Вайцахоўскі. Ён ведае — майстар павінен добра асвоіць тэхніку. Але яшчэ глыбей павінен ён валодаць навукай чалавеказнаўства. Бо чалавечы розум і рукі кіруюць самымі складанымі механізмамі.

М. ПЯТНІЦКІ.

Мінск.
Інструментальны завод.

Рыгору Раманавічу Шырме — 70 год

КОЛЬКІ сапраўды цікавых і карысных спраў зрабіў для росквіту беларускай культуры гэты цудоўны і сціплы чалавек за сваё вялікае сумленнае жыццё, і колькі ён яшчэ добрага зробіць у будучым! І хоць галава ўжо даўно стала сівой, затое душа ў Рыгора Раманавіча Шырмы — вечна маладая, не старэе.

Наш карэспандэнт пабываў на кватэры ў выдатнага беларускага фальклярыста - этнографа, дзеяча харавога мастацтва, народнага артыста СССР Р. Шырмы і павіншаваў яго ад імя калектыву рэдакцыі і ўсіх чытачоў газеты са слаўным 70-годдзем. Потым не ўтрымаўся, каб не задаць некалькі пытанняў.

— Рыгор Раманавіч, раскажыце, калі ласка, над чым вы цяпер працуеце?

— Неўзабаве павінен выйсці з друку трэці том маіх «Беларускіх народных песень», — адказвае Шырма. — А цяпер вось я заняты рэдагаваннем чацвёртага, апошняга тома, які трэба сёлета абавязкова здаць у выдавецтва. У гэты том уваходзяць вясельныя песні, у асноўным запісаныя мною на Пружаншчыне. Апрача саміх мелодый, я даю падрабязнае этнаграфічнае апісанне беларускага вяселля з усімі яго нацыянальнымі асаблівасцямі.

— А якія вашы далейшыя творчыя задумы?

— Ёсць у мяне намер напісаць вялікую літаратурную працу на тэму: «Народная рамантыка рэвалюцыйнага руху ў былой Заходняй Беларусі», — гаворыць Рыгор Раманавіч. — Праўда, цяпер цяжка сказаць, у якім жанры яна будзе напісана. Магчыма, гэта будзе кніга гістарычных успамінаў і нарысаў, у якой я пастараюся расказаць нашаму маладому пакаленню аб тым, як змагаліся працоўныя масы былой Заходняй Беларусі ў час белапанскага ліхалецця за сваю свабоду і нацыянальную незалежнасць.

У канцы гутаркі Р. Шырма паведаміў аб творчых планах Акадэмічнай харавой капэлы, мастацкім кіраўніком якой ён з'яўляецца вось ужо на працягу дваццаці з лішнім гадоў. У бліжэйшы час капэла павінна папоўніцца свежымі маладымі галасамі, і яе склад павялічыцца да 80 артыстаў. Пашырыцца рэпертуар капэлы.

На развітанне наш карэспандэнт шчыра падзякаваў Рыгору Раманавічу за гутарку і пажадаў юбіляру добрага здароўя, далейшых творчых поспехаў на ніве беларускай музычнай культуры.

КАЛІ ПЕСНЮ ТВАЮ ПАЧУЮЦЬ...

Загарыцца расінка колерам ранняй вясны,
Кветка-папараць зацвіце ў анямелым лесе,
У калысцы прысняцца малому чароўныя сны,
Беласнежная яблыня шаты развесіць,
Калі песню тваю пачуюць...
І жаўрук страпянецца над жытамі пад сонцам,
Перарвецца ў званочках гул кіпучы пчаліны,
Скалыхнецца суніца ў нахіленай гронцы,

Калі песню тваю пачуюць...
Ноч, як цень, ад вялікай зямлі адхінецца,
Загавораць камені ў ярах і разорах,
Нібы голуб прытоіцца, сцішыцца сэрца,
Думкі лётам праменняў шугануць аж да зораў,
Калі песню тваю пачуюць...

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

ЯШЧЭ АДНО СЛОВА

Нас пазнаёмілі ў ліпені 1944 года, у дзень партызанскага парада, пасля якога Беларускі ансамбль песні і танца даваў канцэрт — па-франтавому, на паляне над Свіслаччу, сярод гарачых, як здавалася, руінаў Мінска.

А перад гэтым Шырма доўга быў для мяне толькі адной з паэтычных легендаў шэрай заходнебеларускай сапраўднасці, у суровай бядоце якой радасна думалася аб тым, што ёсць у нашым свеце чалавек, светлы воблік якога немагчыма аддзяліць ад роднай песні, ад родных дарог у бярозах, ад баравога шуму паэзіі Васілька, ад першай, бунтарна-вясёлкавай кнігі Максіма Танка...

І вось яна, тая легенда, калісьці далёкая, цяпер з адкрытай усмешкай паціскае тваю руку, са сваім характэрным палескім акцэнтам гаворыць пра самае блізкае і табе!.. І ты ўжо адчуваеш сябе побач з ім вельмі ж неяк па-свойску, свабодна і добра, нібыта ты не толькі што пазнаёміўся з чалавекам, а сустрэўся з ім пасля доўгай разлукі, у час якое вы тужылі адзін па адным...

Прыгожы чалавек — Рыгор Раманавіч!

І на той міжруіннай паляне, у партызанскім натоўпе, і ў канцэртнай зале імя Чайкоўскага — усюды, дзе мне прыходзілася заціхаць у насцярожаным, хвалюючым чаканні, я з нейкай асаблівай гордасцю ўспрымаў і ўспрымаю тэатральна-прыўзняты голас канферанс'е, што аб'яўляе Шырмаў выхад...

Я ўжо аднойчы пісаў, але яшчэ раз дазволю сабе сказаць, што словы «народны артыст СССР» у дачыненні да Рыгора Шырмы маюць для мяне... непаўторны сэнс і смак. За імі шуміць калоссе абапал тых бясконцых і, з ласкі пілсудчыкаў, цярністых сцежак, якімі доўгія гады хадзіў па «ўсходніх крэсах» збіральнік роднай беларускай песні; за імі — сотні звонкіх і стомленых ліхалеццем галасоў, якія перадавалі ў закаханую душу мастака-падзвіжніка эстафету народнай неўміручасці; за словамі тымі—і гэта ўжо гісторыя!— безліч канцэртаў Акадэмічнай капэлы, творчага калектыву, якім ахвотна паганарыўся б не адзін народ; за імі — пераможна паблісквающь залатым цісненнем тамы — ужо тамы! — фальклорнай шырмаўскай бібліятэкі...

І вось ён, народны артыст неабсяжнай Савецкай краіны, шчыры і сціплы чалавек, разам з тым абаяльна арыстакратычны з выгляду, у серабры сваёй сівізны з'яўляецца на бела-чорным фоне калектыву... Пасля прыбою апладысментаў — яшчэ нейкі момант той самай, здаецца, зусім ужо невыноснай цішыні. Ён, годна пакланіўшыся, павярнуўся да спевакоў, штосьці ім, неабходна і так таямніча, паведамляе... Магічны ўзмах прыўзнятых рук чараўніка, і пачынаецца якое-небудзь дзіва-дзіўнае — з самых глыбінь народнай прыгажосці!..

А ты — заслуханы ды заварожаны — як адкрыццё перажываеш і такую радасць: «А я ж яго ведаю блізка, я з ім не раз сустракаўся і буду яшчэ сустракацца!..»

І сапраўды — вазьму вось заўтра... ну, пэўна ж, з асцярогай, з пашанай зноў падніму тэлефонную трубку, набяру звычайны пяцізначны нумар і прывітаюся звычайным, абдуманым ды вынашаным за стагоддзі словам:

— Добры вечар у вашу хату!

І трубка адкажа мне:

— А, дарожэнькі, дык што ж гэто вы не заходзіце?

— Дык вось і хочам, Рыгор Раманавіч. Бо я тут, ведаеце, не адзін...

— О, так гэто ж яшчэ лепш!..

Было аднойчы, ціхай і духмянай чэрвеньскай ноччу, што мы, даволі вялікая група маладых літаратараў, пасля гарачых спрэчак на вялікія тэмы, узялі ды цэлай ардою ўваліліся ў Шырмаў ціхі рабочы пакой. Брыдка было б не прызнацца, што мы былі тады ў тым лёгкім сутыкненні са святочным, кучарава-песенным хмелем, калі яшчэ поўнасцю захаваны ўсе нормы, а ты ўжо і вясёлы, і герой, і хочацца не адкладаць, а сёння ж, тут жа аддаваць, каму належыцца, сардэчнае слова пашаны і любасці. І мы прынеслі гэтае слова «нашаму старому», перамагаючы няёмкасць позняга прыходу даволі-такі шумнай шчырасцю пачуццяў.

Ён яшчэ працаваў, прыгожа і важна, як летапісец, схіліўшыся над сталом. А потым спяваў і смяяўся, гаварыў і слухаў — такі разумны, мілы і малады, такі нястомны і зацікаўлены...

Рыгор Раманавіч, голубе Вы наш сівы, чалавеча Вы наш дарагі! Ну што тут многа гаварыць!.. Жывіце, працуйце — у добрым здароўі і ў плённым натхненні, і нікому не верце, што Вам, як быццам, семдзесят гадоў! Не верце, як не верым у гэта ўсе мы, Вашы шчырыя сябры.

Янка БРЫЛЬ.

З КРЫНІЦ НАРОДНЫХ

У старэнькую цёмную хатку, што стаяла на ўскраіне вёсачкі Галынка, імкліва ўляцеў босы, віхрасты хлапчук і радасна закрычаў:

— Мама, татуля! Да нас зноў ідзе той самы настаўнік з Вільні! — і тут жа, павярнуўшыся на адной назе, выбег насустрач госцю.

Праз хвіліну ў хату ўвайшоў проста апрануты чалавек, з невялікім клумкам за плячыма і, паглядзеўшы на гаспадароў добрымі шэрымі вачыма, ветліва прывітаўся:

— Дзень добры ў хату!

— Дзень добры, дзень добры! — узрадавана адказалі гаспадары.

І па тым, як яны замітусіліся каля госця, было відаць, што прыйшоў даўно знаёмы і паважаны чалавек.

Але калі б ён зайшоў не ў гэту хату, а ў суседнюю, і не ў гэтай вёсцы, а ў суседняй, яго сустрэлі б таксама ветліва і радасна. «Настаўніка з Вільні» добра ведалі амаль у кожнай вёсцы і мястэчку былой Заходняй Беларусі, акупіраванай у той час польскімі імперыялістамі. Для многіх была добра знаёмая яго запісная кніжка і невялікія сшыткі з нотнай паперы, куды ён запісваў народныя байкі, загадкі, прыказкі, мелодыі старадаўніх песень і танцаў. Усіх цікавіла, што ён рабіў гэтыя запісы, ведалі і тое, што сам ён быў з простых сялян, працаваў некалі на Брэстчыне лесарубам. Таму і дапамагалі яму з ахвотаю, ды і не саромеліся спяваць перад ім ці шчыра дзяліцца сваімі патаемнымі думкамі. Ні для каго не было сакрэтам, што за любоў да ўсяго беларускага народнага ён меў нямала непрыемнасцей ад польскай тайнай паліцыі, а гэта яшчэ больш выклікала сімпатыі да яго работы і да самога «настаўніка з Вільні», Рыгора Раманавіча Шырмы.

Можна многа расказаць пра змястоўнае і цікавае жыццё, якое пражыў сын простага беларускага селяніна з вёскі Шакуны Пружанскага раёна, Рыгор Шырма. Нарадзіўшыся ў 1892 годзе, калі над адвечнымі беларускімі землямі панавала бяспраўе і прыгнёт памешчыцка-царскай Расіі, ён рана зазнаў жыццё. Не па ўзросту маўклівы і сур'ёзны, Рыгор Шырма добра адчуваў увесь цяжар, усю няпраўду тагачаснай рэчаіснасці, але знайшоў у ёй і прыгажосць, якую ніхто не мог адабраць у бяспраўнага народа. І прыгажосцю гэтай была народная музыка, песні, што пачуў Шырма ад сваёй маці, вясковых дзяўчат і сталых жанчын.

Амаль што галоўным былі для яго беларускія песні і ў Пружанскім гарадскім вучылішчы, дзе ён пачаў пазнаваць усё, што да гэтага проста і бесклапотна любіў. А скончыўшы педагагічныя курсы, малады настаўнік, ужо не абмяжоўваючыся толькі слуханнем песень, з усім запалам маладосці пачаў збіраць і запісваць іх, адпраўляючыся для гэтага ў дні школьных канікул у працяглыя экспедыцыі. Само па сабе зразумела, што гэта рабілася без якой-небудзь дапамогі «зверху», а на сціплыя, уласныя грошы, адарваныя ад паўжабрацкіх заробкаў сельскага настаўніка. Да таго ж яшчэ трэба было хаваць свае падарожжы ад пільных вачэй школьнага начальства, якое лічыла, што захапленні маладога настаўніка ідуць ад «вальнадумства», «ненадзейнасці».

Не задумваўся малады этнограф і над тым, што яго работа ва ўмовах царскага рэжыму была не толькі бесперспектыўная, але і небяспечная. Ён проста браў у народа лепшае, выпрабаванае стагоддзямі, і аддаваў у замену лепшае, што было ў яго — любоў, гарачае сэрца, веды. У тых месцах, дзе бываў Рыгор Раманавіч, яго ведалі не толькі як збіральніка фальклору, але і як кіраўніка і памочніка вясковых аматарскіх хораў, таленавітага лектара, нястомнага прапагандыста беларускай народнай творчасці ды і проста як чулага сардэчнага чалавека.

Гэтыя якасці характару Рыгора Раманавіча Шырмы не змяніліся і тады, калі былая Заходняя Беларусь была часова акупіравана панскай Польшчай. Змяніліся толькі ўмовы дзейнасці — яны сталі яшчэ больш цяжкімі. Польскі ўрад праводзіў жорсткую палітыку паланізацыі так званых «крэсаў усходніх», беларуская мова, беларуская песня, культура беларускага народа былі «забаронены» апалелымі пілсудчыкамі. Гэта красамоўна было «растлумачана» Рыгору Раманавічу ў паліцэйскім участку, куды ён трапіў проста з рэпетыцыі хору.

Але цяжкасці не толькі не зламалі волю музыканта, а наадварот—умацавалі яго сілы, прымусілі вынаходзіць новыя спосабы барацьбы за правы свайго народа. Шырма працягвае кіраваць даўно «забароненымі» аматарскімі хорамі, наладжвае канцэрты беларускай музыкі, чытае лекцыі аб беларускай літаратуры і музыцы, піша палкія, выкрывальныя артыкулы супраць буржуазных нацыяналістаў, фашыствуючых элементаў і здраднікаў народа ў газету «Наша воля», выдае некалькі зборнікаў твораў беларускіх паэтаў. Першы з гэтых зборнікаў—«На этапах» Максіма Танка быў забаронены цэнзурай. У архіве Віленскага аддзялення польскай дыфензівы паступова распухала папка са «справай настаўніка Рыгора Шырмы». У ёй ужо было некалькі дзесяткаў пратаколаў вобыскаў і допытаў, данясенняў агентаў, звесткі аб колькасці арыштаў і двух «наведваннях» турмы, у Лукішках, якія прыпалі на долю настаўніка.

Цяжка сказаць, чым скончылася б гэта «справа», калі б яе не спыніла само жыццё — новае радаснае жыццё, якое прыйшло на землі былой Заходняй Беларусі ў верасні 1939 года.

У гэтыя дні насельніцтва гарадоў і вёсак з вялізарнай радасцю сустракала сваіх вызваліцеляў — байцоў і афіцэраў Савецкай Арміі. Адразу ж мільёны жыхароў уз'яднаных абласцей пачалі прагна жывіцца ўсім тым, што яшчэ некалькі дзён таму назад было забароненае і недаступнае. Свабодна і магутна загучалі ў рэпрадуктарах галасы Масквы, радыёперадачы на беларускай і ўкраінскай мовах з Мінска і Кіева. Не трэба было ўжо насцярожана азірацца па баках, у паўголаса пець. Беларуская народная або савецкая песні шырока і прывольна панесліся над неабсяжнымі прасторамі беларускай зямлі. У той час узніклі тысячы самадзейных хораў і адным з іх быў хор, арганізаваны Рыгорам Раманавічам Шырмай у горадзе Беластоку. Аднак самадзейным ён лічыўся нядоўга. У студзені 1940 года на базе гэтага хору ўзнік Беларускі дзяржаўны ансамбль песні і танца.

Вялікай падзеяй у жыцці маладога калектыву з'явілася паездка летам 1941 года ў Маскву. Там ансамбль пад кіраўніцтвам Рыгора Раманавіча Шырмы не толькі прадэманстраваў перад сталічнымі слухачамі высокія выканаўчыя якасці, але і сам набыў нямала карыснага, пазнаёміўшыся з харавой культурай лепшых савецкіх творчых калектываў.

Гастролі ў Маскве адкрылі перад ансамблем шырокі творчы шлях, і проста са сталіцы калектыў выехаў на гастролі ў гарады РСФСР. У гэтай паездцы і сустрэлі беларускія артысты навальніцу Вялікай Айчыннай вайны. Большасць харыстаў пайшла на фронт, родныя мясціны апынуліся пад пятой фашысцкіх акупантаў, і не раз здавалася, што калектыў вось-вось распадзецца. Але шчодрая падтрымка Савецкага ўрада паспрыяла таму, што калектыў не толькі існаваў, а і набываў новыя мастацкія якасці, працягваў паўнакроўнае творчае жыццё. Жыхары Урала, Кузбаса, рабочыя абаронных заводаў, працаўнікі сельскай гаспадаркі і воіны Савецкай Арміі з удзячнасцю сустракалі канцэрты беларускіх артыстаў. З 1943 да 1944 года ансамбль абслугоўваў салдат і афіцэраў 1-га Беларускага фронту.

Урэшце надышоў радасны час вызвалення сталіцы Беларусі. Падзяліўшыся на групы, артысты ансамбля далі дзесяткі канцэртаў на ператвораных у руіны плошчах і вуліцах Мінска, над якімі яшчэ вісеў пах нядаўніх пажараў.

З вяртаннем на радзіму ансамбль атрымоўвае сталую базу спачатку ў Гродна, а неўзабаве і ў Мінску і пачынае новы перыяд сваёй творчай біяграфіі.

За поспехі ў развіцці беларускай музычнай культуры мастацкаму кіраўніку хору, сапраўднаму энтузіясту сваёй справы, таленавітаму хормайстру Рыгору Раманавічу Шырме ў 1946 годзе ўрад надае высокую годнасць заслужанага дзеяча мастацтваў, а праз тры гады народнага артыста рэспублікі. У лютым 1955 года Рыгору Раманавічу, першаму сярод савецкіх дырыжораў-харавікоў, было нададзена ганаровае званне народнага артыста Саюза ССР.

Вокладкі зборнікаў беларускіх народных песень, запісаных Р. Шырмай і выдадзеных у розныя гады.

ЗА АКРЭСЛЕНАСЦЬ ПАЗІЦЫЙ

ПАЛЕМІКА

За той час, што прайшоў з гістарычнага XX з'езда партыі, надзвычай пашырыліся нашы ўяўленні аб беларускай савецкай літаратуры, стала багацейшай карціна яе фарміравання і росту. Партыйная, прынцыповая крытыка культу асобы Сталіна і непарыўна звязаных з культам злачынных парушэнняў рэвалюцыйнай законнасці вярнула нашай літаратуры значную колькасць пісьменніцкіх імён, без якіх цяжка сабе ўявіць праўдзівую гісторыю беларускай савецкай літаратуры.

І сапраўды, як можна гаварыць альбо пісаць пра ранні перыяд станаўлення і развіцця нашай паэзіі, замоўчваючы пры гэтым такога паэта, як Міхась Чарот, аўтара паэм «Босыя на вогнішчы», «Чырванакрылы вяшчун», «Ленін»? Як можна ставіць і вырашаць праблему беларускага рамана, аналізаваць шляхі яго росту, робячы выгляд, быццам не існавала буйнай эпічнай рэчы Цішкі Гартнага «Сокі цаліны»? І хіба не гучала рыторыкай чыстай вады правільнае наогул сцвярджэнне аб тым, што «пасля рэвалюцыі ў літаратуру прыйшло многа літаратурнай моладзі» («Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры»), калі называлася пры гэтым толькі некалькі імёнаў і нават не ўспаміналіся такія пісьменнікі, народжаныя і ўзнятыя Кастрычнікам, як Ул. Дубоўка, А. Дудар, А. Александровіч, А. Вольны, Я. Пушча, В. Каваль, П. Галавач, А. Звонак, Т. Кляшторны, Ул. Хадыка і многія, многія іншыя?

І вось, дзякуючы таму, што ва ўсіх сферах нашага жыцця аднаўлены ленінскія прынцыпы і нормы, што партыя на чале з ленінскім Цэнтральным Камітэтам рашуча выкрыла і пераадолела шкодныя вынікі антымарксісцкага культу асобы, беларускае савецкае літаратуразнаўства атрымала магчымасць запоўніць усе «белыя плямы» на літаратурнай карце, магчымасць стварыць сапраўды навуковую і сапраўды аб'ектыўную гісторыю беларускай савецкай літаратуры.

Як вядома, над стварэннем такой гісторыі працуе вялікі калектыў літаратуразнаўцаў, супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы. Зусім натуральна, што перад гэтым калектывам паўстае з асаблівай вастрынёй задача правільнага вырашэння праблем літаратуры 20—30-х гадоў, задача не такая ўжо і аднalінейна-простая, як яно можа здацца на першы погляд. Зрэшты, гэта задача датычыць не толькі нашых таварышаў, якія ствараюць сістэматызаваны курс гісторыі, але і кожнага з нас, крытыкаў і літаратуразнаўцаў, якія так ці інакш, у той ці іншай форме асвятляюць літаратурныя факты і з'явы першых паслярэвалюцыйных дзесяцігоддзяў.

Тое, што я хачу адзначыць у гэтых нататках, ні ў якім разе не прэтэндуе на колькі-небудзь поўнае вырашэнне ўсяго кола пытанняў, звязаных з названай праблемай, а толькі акрэслівае некаторыя палажэнні, ад правільнага разумення якіх будзе залежаць, на маю думку, і плённасць нашага падыходу да літаратуры 20—30-х гадоў. Непасрэднай прычынай з'яўлення гэтых нататак з'явіўся артыкул Якуба Усікава «На подступах да вырашэння праблемы» («Літаратура і мастацтва» № 101, 22 снежня 1961 г.), артыкул, у якім побач са слушнымі, бясспрэчнымі меркаваннямі мы знаходзім і меркаванні памылковыя, непрадуманыя якія могуць дэзарыентаваць у справе паспяховага выканання тых задач, якія стаяць перад беларускім літаратуразнаўствам.

Дык вось — літаратура 20—30-х гадоў. Як яе ацаніць, каб сённяшняму чытачу праяснілася месца, якое займала кожная з літаратурных з'яў у агульным літаратурным працэсе свайго часу, і разам з тым, каб высветлілася сапраўдная ідэйная і эстэтычная вартасць гэтай жа з'явы з пункту погляду сучаснасці? Відавочна, так і трэба падыходзіць, каб гэтыя два пункты погляду, гэтыя дзве ацэнкі выступілі ў адзінстве і спалучэнні, каб, гаворачы пра літаратуру, аддаленую ад нас дзесяцігоддзямі, захаваць канкрэтнасць і гістарычнасць падыходу і адначасова не апускацца да эстэтычнага ўзроўню «маладнякоўскай» і «ўзвышаўскай» літаратуры тых гадоў, які быў значна ніжэйшы — і не мог ён быць інакшым — за сучасны ўзровень.

Такога адзінства і такога сінтэзу мы здолеем дамагчыся толькі ў тым выпадку, калі, па-першае, не будзем пакрываць усяго багацця і ўсёй разнастайнасці мастацкіх фактаў празмерна агульным і недыферынцыраваным паняццем «дваццатыя-трыццатыя гады», а, па-другое, калі навучымся разглядаць тагачасную літаратуру не іманентна, не замкнёна, а як пэўны этап і перыяд у працэсе так падыходзячы да літаратуры 20-х гадоў, мы непазбежна адкрыем для сябе некаторыя заканамернасці, даволі дзіўныя, на першы погляд, але ўсю натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці; асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай знамянальнымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы малаістотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запытаем сабе: хто праяўляе большую меру зацікаўленасці ў лёсе нашай паэзіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў: ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсіх, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Маракова, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна здольнага паэта, шырока ацэніць агульны паэтычны ўзровень яго творчасці і таму задаволіцца маленькім зборнікам лепшага з маракоўскай спадчыны? Такая цвярозасць, такая рэалістычнасць падыходу не маюць, вядома, нічога агульнага з палітычнай падазронасцю перастрахоўшчыка, яна не перакрэслівае нашага спачування да паэта, чый жыццёвы лёс так недарэчна і так трагічна абарваны, але яны вымагаюць у якасці зыходнага пункта ацэнкі не простага чалавечага спачування (паўтараем, вельмі зразумелага і натуральнага), а спелага эстэтычнага пачуцця і ўсведамлення таго, куды і як рухалася наша літаратура.

Я знарок спыніўся на творчасці В. Маракова, бо лічу яго фігурай у пэўнай меры тыповай для паэзіі свайго часу, а маракоўскі стыль (калі наогул можна ўжыць паняцце стылю ў дачыненні да паэта-пачаткоўца)—характэрным для вялікай групы вершатворцаў, раўеснікаў і сяброў Маракова. І вось што здзіўляе больш за ўсё: вельмі часта можна сустрэць такіх аматараў паэзіі — нават паэтаў (звычайна маладых), нават крытыкаў-прафесіяналаў,— якія гатовы прыняць ледзь не за ўзоры

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Вечарамі ў Палацы культуры Аршанскага ільнокамбіната заўсёды шмат людзей. Закончыўшы змену, рабочыя ідуць сюды, каб прагледзець кіно, новы спектакль народнага тэатра ці канцэрт. Іншыя прыходзяць, каб паслухаць лекцыю ва універсітэце культуры ці прыняць удзел у рабоце гурткоў мастацкай самадзейнасці. На здымку—ідзе рэпетыцыя танцавальнага калектыву.
Фота Л. Клімава.

ТЭАТР

З публіцыстычным запалам

Я быў прыемна ўражаны, прачытаўшы на вуліцах Магілёва афішу, якая паведамляла аб прэм'еры спектакля па п'есе нямецкага драматурга Фрыца Куна «Крэдыт у Нібелунгаў». Па шчырасці трэба сказаць, што на рахунку Магілёўскага тэатра было нямала спектакляў, якія ставіліся з тых ранніх часоў мерзаванняў. Таму я падрыхтаваўся ўбачыць і «быў прыемна ўражаны», бо ведаў — п'еса «Крэдыт у Нібелунгаў» напісана з публіцыстычным запалам і нялёгкая для пастаноўкі. Абласны тэатр зразумеў неабходнасць такога спектакля і на сутнасці і па змесце ў час, калі германская праблема і пытанне Заходняга Берліна хвалююць кожнага сумленнага чалавека на зямлі, калі тэма выкрыцця ваенных злачынцаў з германскага вермахту становіцца адной з важнейшых тэм баявога прагрэсіўнага мастацтва.

У зале тэатра — работнікі культасветустаноў, выкладчыкі і студэнты мясцовых інстытутаў, рабочыя і служачыя, моладзь з рамесніцкага вучылішча.

...Адкрылася заслона. І раптам, як гэта бывае ў вельмі рэдкіх выпадках, у зале наступіла такая цішыня, што чутно было, як галоўны герой Зігфрыд Блок (народны артыст РСФСР М. Радзіёнаў) знячэўку рыпнуў сваімі чаравікамі, падыходзячы да стала, дзе ляжалі фотаздымкі яго работы. І я зразумеў прысутных — яны былі літаральна захоплены афармленнем, якое зроблена мастаком А. Белабражавым.

Пачынаецца спектакль. Тут не лішне будзе нагадаць чытачам кароткі змест п'есы Фрыца Куна. Беспрацоўны фатограф Зігфрыд Блок сустракаецца з дзяўчынай даволі лёгкіх паводзін, якая марыць аб багацці. Амелія Грубер (так завуць дзяўчыну) штурхае Блока на авантуру. Ён, Блок, захаваў з даваенных і ваенных часоў рэдкія фотаздымкі Гітлера і яго прыхільнікаў, здымкі зусім асабістыя і іх апісанні. Дапусцім, разважае Амелія, што Гітлер не загінуў, а жыве недзе ў Іспаніі пад імем Антона Грубера (дарэчы, бацькі Амеліі). Да былога фюрэра зноў пацягнуцца яго прыхільнікі. Трэба толькі наведаць кожнага з іх, выкачаць як мага больш грошай, згуртаваць у так званую арганізацыю Нібелунгаў.

Зігфрыда захапіла гэтая ідэя.

Вось мы з хваляваннем сочым за першай сустрэчай былога фашысцкага генерала, аўтара рэваншысцкай кнігі пра Германію часоў гітлерызму Ахіма Фабіяні з Зігфрыдам Блокам. Здаецца, вось-вось Зігфрыд будзе выкрыты вопытным генералам. Але Зігфрыд не дарэмна рыхтаваўся да гэтай сустрэчы. Яму ўсё-такі ўдаецца запэўніць рэваншыста ў тым, што Гітлер жыве і хаваецца часова ў Іспаніі, што ён чакае ад сваіх верных паплечнікаў актыўных дзеянняў, што на гэтае прадпрыемства патрэбна неадкладна ўнесці вялікую суму грошай.

І Фабіяні, пазнаёміўшыся з тонка падробленым лістом Гітлера, згаджаецца. Ён гатовы на ўсё, абы толькі зноў заліць крывёю зямлю, абы толькі зноў ідэя панавання фашызму стала асноўнай ідэяй нямецкага народа, абы толькі зноў па распрацаваным Фабіяні плане на ўсход рушылі фашысцкія войскі.

Трэба сказаць, што сцэна Фабіяні і Блока і ў п'есе, і ў спектаклі, бадай, самая яркая. Дуэт такіх артыстаў, як М. Радзіёнаў і І. Мядзведзеў, робіць глыбокае ўражанне. Глядач верыць кожнаму руху Радзіёнава, кожнаму яго жэсту і слову, нават хвалюецца за яго, і разам з тым яго не пакідае пачуццё нянавісці і да гэтага авантурыста-фатографа, і да мацёрага фашысцкага генерала, які раптам паверыў у «шчасце» зноў служыць пад камандаваннем свайго шалёнага фюрэра.

Пераканальная сцэна Блока і Шэнфельдэра (артыст М. Бярозкін) — цяперашняга гандляра карцінамі, былога заўзятага эсэсаўца. М. Бярозкін удала спалучае ў гэтым вобразе і адданае жаданне Шэнфельдэра быць «цішэй вады, ніжэй травы» і патаемную яго мару — паліць, забіваць, рабаваць дзе толькі можна і як толькі можна.

Уражае народны артыст БССР С. Бульчык у ролі Вольфгінга. Гэты прамысловец не шкадаваў грошай на фашызм, калі грошы, калі яны прыносілі б яго даламогай да ўлады, не шкадуе іх ён і цяпер. Вольфгінг, хоць ён уже хоча стаць у бок і абыякава назіраць за падзеямі. Гэтая сітуацыя кідае своеасаблівы вобраз гэтых падзей. І яму ўрэшце ўсё роўна, што авантура Блока з выдуманым Гітлерам лопаецца, як мыльны пухір. Ён спадзяецца, што будуць яшчэ на свеце новыя вольфгінгі, новыя гітлеры.

У спектаклі нямала ўдалых акцёрскіх знаходак. Ёсць яны і ў заслужанай артысткі КАССР Н. Фядзяевай (Дольберг), і ў В. Сівіцкага (Эмерых), і ў Н. Акульшынай (Унгер). Асобна трэба адзначыць удалую работу акцёрскай моладзі, якая зусім нядаўна ўлілася ў калектыў тэатра. Я маю на ўвазе выкананне Э. Копычавай ролі Амеліі Грубер. Маладая артыстка мякка вядзе сваю ролю. Яна правільна разумее акцёрскую задачу—раскрыць унутраны свет маладой драпежніцы, якой усё роўна, каму служыць, з кім дружыць, абы больш плацілі.

Не менш удала правёў сваю даволі складаную ролю Клейна малады акцёр В. Егуноў.

Мне ўпершыню давялося пабачыць рэжысёрскую работу Б. Лур'е. Яна ў цэлым пакідае добрае ўражанне. Праўда, спектакль выйграў бы ад таго, каб рэжысёр знайшоў больш акрэслены фінал, які зараз распадаецца на тры самастойныя канцоўкі і тройчы дэзарыентуе гледача. Шкада, што ад некаторых купюр у фінале згубіўся вобраз Клейна. Хто ён і што збіраецца рабіць у далейшым — гэта немалаважна для спектакля.

Магілёўскі тэатр зрабіў добрую справу, паставіўшы вельмі патрэбную і актуальную п'есу.

М. ГАРУЛЕЎ.

Добры прыклад

У канцы мінулага года выдавецтва Акадэміі навук Украіны выпусціла ў свет зборнік на 40 друкаваных аркушаў пад назвай «Історичні пісні». Гэта — адно з самых фундаментальных выданняў украінскай народна-паэтычнай творчасці. У яго ўключаны амаль усе вядомыя ўкраінскія гістарычныя песні дакастрычніцкага перыяду і іх найбольш характэрныя варыянты. Напрыклад, песня «Ой з-за гори високої» (пра Данілу Нячая) дадзена ў трыццаці варыянтах, песня пра Марозенку («Ой, Морозе, Морозенку, ти славний козаче») — у трыццаці адным, песня пра Бандароўну — у дваццаці трох, песня пра Саву Чалага — у дзевятнаццаці, пра Кармелюка — у дваццаці трох і г. д.

Незвычайны па аб'ёму зборнік украінскіх гістарычных песень яскрава адлюстроўвае гераічнае мінулае ўкраінскага народа, яго слаўную барацьбу за сацыяльную і нацыянальную незалежнасць, а таксама выключную здольнасць народа да творчасці. Песні, размешчаныя па гісторыка-тэматычнаму прынцыпу, з'яўляюцца цудоўным мастацкім летапісам жыцця Украіны да Кастрычніка.

Рэдактары зборніка М. Рыльскі і К. Гуслісты і яго ўкладальнікі І. Беразоўскі, М. Родзіна і В. Хаменка правялі вялікую і скрупулёзную работу. Яны старанна вывучылі мноства друкаваных крыніц і рукапісных матэрыялаў і стварылі такі зборнік, які нагляднa пацвярджае, як гаварыў Тарас Шаўчэнка, «славу Украіны» ў яе думе і песні — у яе ўсяму свету вядомай народна-паэтычнай творчасці.

Праўда, у радзе выпадкаў у зборнік ўключаны не толькі песні, якія адлюстроўваюць гістарычныя падзеі, але і агульныя карціны грамадска-палітычнага жыцця пэўных перыядаў гісторыі ўкраінскага народа. У сувязі з гэтым у зборніку ёсць і многія лірычныя, галоўным чынам сацыяльна-бытавыя песні («Там на полі два явори», «Ой за гайком зелененьким», «Де ти, бурлак, забарився», «Ой чия воля, ой чия неволя» і інш.). Такія песні, строга кажучы, да гістарычных не адносяцца.

Многія ўкраінскія гістарычныя песні вельмі блізкія беларускаму народу, бо яны адлюстроўваюць сумесную барацьбу братніх народаў супраць іншаземных захопнікаў і сваіх эксплуататараў (напрыклад, «Ой у городі Могилеві», песні пра Бандароўну, «За горою за крутою» — аб забойстве пана Селівановіча). Характэрна, што такія песні шырока вядомы і ў беларускіх варыянтах. Шкада, што ў каментарыях, даволі вялізных і ў цэлым добрасумленна складзеных, аб гэтым не гаворыцца ні слова.

Хацелася б, каб і ў Беларусі з'явіліся падобныя зборнікі народна-паэтычнай творчасці, перш за ўсё песень (усіх жанраў) і казак. А адпаведны матэрыял — друкаваны і рукапісны — ёсць. Варта толькі праявіць ініцыятыву і жаданне, а таксама і пэўную напорыстасць, — тое, што робяць украінскія фалькларысты.

П. АХРЫМЕНКА.

Стацыянарныя кінаўстаноўкі ў вёсцы

З кожным годам паляпшаецца кінаабслугоўванне калгаснікаў Івянецкага раёна. Тут абсталёўваюцца стацыянарныя кінаўстаноўкі. Так, нядаўна ўстаноўлена апаратура ў клубах вёсак Пруды і Камень. У мінулым годзе былі абсталяваны кінастацыянары ў вёсках Дзераўное, Волма, Налібокі і іншых. Цяпер у вёсках раёна дзесяць стацыянарных кінаўстановак.

Е. МАКОЎСКІ.

Мастацкія якасці любога прафесіянальнага музычнага калектыву ў першую чаргу залежаць ад таленавітасці, мастацкіх густаў, прафесіяналізму кіраўніка, яго працаздольнасці, эстэтычнай накіраванасці, ідэйных імкненняў. І трэба сказаць, што калектыў Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларускай ССР у асобе Рыгора Раманавіча мае кіраўніка, у якім надзвычай удала спалучаюцца ўсе гэтыя якасці.

Няма патрэбы пералічваць сапраўды астранамічную колькасць твораў заходняй і рускай класічнай музыкі, савецкіх кампазітараў, буйных харавых палотнаў беларускіх аўтараў, якія падрыхтоўваў для выканання за сваё творчае жыццё Рыгор Раманавіч. Хормайстар заўсёды дабіваецца гранічнай чысціні інтанацыі, роўнага гучання, эмацыянальнага выканання, знаходзіць верныя і яркія адценні, якія падкрэсліваюць лепшыя бакі кожнага з твораў.

Праца Рыгора Раманавіча не абмяжоўваецца толькі дзейнасцю буйнага мастака-выканаўцы і выдатнага музыказнаўца-этнографа. Тысячы людзей так ці інакш звязаны з ім і па грамадскай рабоце. Выбаршчыкі ведаюць яго як дэпутата Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, які заўсёды гатовы даць сяброўскую параду, падтрымаць у бядзе.

Кампазітары і музыказнаўцы выбралі Рыгора Раманавіча членам праўлення Саюза кампазітараў БССР і даўно ўпэўніліся, што гэта адзін з актыўнейшых «праўленцаў», які заўсёды паслядоўна і настойліва рэкамендуе сваім калегам трымаць цесную сувязь з народам, вывучаць яго творчасць, выкарыстоўваць у сваёй музыцы мелодыі народных песень. Аматары харавога мастацтва ўпэўнены, што ніхто так чула і своечасова не дапаможа ім метадычным указаннем, практычнай парадай, ніхто не ахвяруе ім столькі вольнага часу, як кіраўнік Беларускага харавога таварыства Шырма.

Нельга нават прыблізна падлічыць, колькі часу аддае ён на кансультацыі самадзейных харавых калектываў, кіраўніцтва секцыяй у Беларускім таварыстве культурных сувязей з заграніцай, рэдагаванне работ музыказнаўцаў і фалькларыстаў, удзел у мастацкіх саветах, у рабоце рэдакцый газет і навуковых выдавецтваў. На ўсё гэта ў Рыгора Раманавіча заўсёды хапае часу, сілы і натхнення.

Д. ЖУРАЎЛЁЎ.

ПЕСЕННЫ НЕКТАР

Сёння, калі наша грамадскасць адзначае 70-годдзе Рыгора Раманавіча Шырмы, я неяк асабліва ясна ўспамінаю сабе маё першае «далёкае» (аж за 60 вёрст ад роднай вёскі!) падарожжа за народнымі песнямі.

Летнія канікулы 1934 года...

Узброіўшыся універсітэцкім фанографам, я, тады яшчэ студэнт біялагічнага факультэта, выбраўся ў вёску Дзягілі, што на Мядзельшчыне. Чаму іменна ў Дзягілі? Бо там настаўнічаў мой былы універсітэцкі сябра. На жаль, у Дзягілях я амаль нічога не зрабіў. Усе людзі ад цямна да цямна былі на полі, а тут яшчэ і фанограф мой сапсаваўся...

У бліжэйшую нядзелю вырашыў падацца ў бок Мядзеля, у «песенную» вёску Навасёлкі. Тут я запісаў некалькі цікавых песень. Але вось на апошняй — «Бяжыць вада сцюдзёная» — запарыўся, вельмі ж складаная была ў ёй рытміка! (У той час я быў яшчэ мала спрактыкаваны ў запісе на слых). «Гледачы», якія сабраліся ў хаце, пачалі разыходзіцца, замітусілася і сама гаспадыня, якая некалькі гадзін запар спявала мне свае любімыя песні, паўтараючы многа разоў тое самае:

— Падумаць толькі — за гэтымі песнямі і ў царкву не пайшла і парасяты пішчаць някормленыя!

— Пачакайце, цётачка, яшчэ хвілінку: зараз закончу песню і пойдзеце, — угаварваў я.

— А Шырма яе даўно закончыў, — падкрэсліваючы апошняе слова, сказаў у мой бок нейкі пажылы дзядзька.

— Які Шырма?.. Рыгор Раманавіч?..

— Вядома — ён.., Адзін жа ў нас Шырма!

Не дапісаў я тады гэтую казацкую баладу і толькі цяпер, праглядаючы «Беларускія народныя песні» Р. Р. Шырмы, успомніў пра яе.

У сваіх пазнейшых экскурсіях я не раз трапляў на сляды Рыгора Раманавіча: у Заможы на Браслаўшчыне, у карэліцкім Заполлі, у Будславе і іншых вёсках. Але ўсё гэта найчасцей была справа выпадку, бо немагчыма (фізічна) паўтарыць вялікія падарожжы за песняй, пройдзеныя гэтым выдатным этнографам і мастаком за яго 50-гадовую збіральніцкую дзейнасць.

Стаўшы на шлях збіральніка яшчэ ў юнацкія гады, Рыгор Раманавіч, нягледзячы на featureрознабаковасць сваёй творчай дзейнасці, прысвячае беларускай народнай песні ўсё сваё свядомае жыццё. Можа, толькі войны і некаторыя іншыя акалічнасці былі прычынай часовага, вымушанага адступлення ад любімай справы.

У выніку нястомных пошукаў калекцыя масцітага збіральніка вырасла да трох тысяч музычных запісаў, не гаворачы ўжо аб матэрыялах слоўнага фальклору. Калі скласці тапаграфічную карту хоць бы першых падарожжаў за песнямі Р. Шырмы, то яна ахопіць усю былую Заходнюю Беларусь. Асабліва старанна даследавана Рыгорам Раманавічам яго родная Пружаншчына.

У апошнія гады Рыгор Раманавіч правёў вялікую работу па падрыхтоўцы да выдання сваіх песенных запісаў. Ён старанна перагледзеў фальклорныя матэрыялы і аддаў да друку выбранае з выбранага. Таму такую высокую мастацкую каштоўнасць маюць шырмаўскія зборнікі: «Двесці беларускіх народных песень» (Масква, 1958 г.) і «Беларускія народныя песні» (два тамы з задуманага 4-томнага выдання — Мінск, 1959, 1960 гг). Яшчэ раней выйшла з друку кніга фальклорных тэкстаў «Беларускія народныя песні, загадкі і прыказкі» (Мінск, 1947 г.). Каштоўнасці, сабраныя шматгадовай працай энтузіяста-этнографа, сёння вяртаюцца свабоднаму народу. У гэтых зборніках змешчана 776 музычных запісаў (многія песні маскоўскага выдання паўтараюцца ў беларускім), якімі прадстаўлены амаль усе жанры беларускага народна-песеннага фальклору: вяснянкі, песні валачобныя, жніўныя, вясельныя, любоўныя, рэкруцкія, батрацкія, жартоўныя, песні няволі і барацьбы і іншыя.

Вядома, не ўсе гэтыя песні знойдуць сёння сваё другое жыццё. Некаторыя з іх застануцца толькі як гістарычны помнік, які ўвасобіў у мастацкай форме думы і спадзяванні нашых продкаў. Але значная частка гэтых песень, блізкіх па свайму настрою і зместу савецкай рэчаіснасці, безумоўна, загучыць у нашы дні з яшчэ большай сілай як у арыгінале, так і ў творчым адлюстраванні праз прызму кампазітара і паэта.

Выдатныя песні, запісаныя Шырмай: «А ў полі вярба», «Зорка Венера», «Ці свет, ці світае» і іншыя вядомы ўсёй Савецкай Беларусі. Лепшыя песні (галоўным чынам, любоўныя і жартоўныя) возьме для выканання са зборнікаў наша самадзейнасць, якая пры сваім няспынным колькасным і якасным росце адчувае пастаянны недахоп арыгінальнага рэпертуару. У гэтым я пераканаўся, прысутнічаючы на апошнім рэспубліканскім конкурсе маладых выканаўцаў, дзе песні з шырмаўскіх зборнікаў гучалі неаднаразова.

Гаворачы аб запісах Шырмы, трэба асобна адзначыць высокую мастацкую якасць большасці песенных вершаў. Чытаеш іх з захапленнем, як урыўкі з якойсьці вялікай народнай паэмы...

Вялікая заслуга збіральніка і ў папулярызацыі лепшых сваіх запісаў. Яшчэ да выхаду ў свет названых зборнікаў многія са змешчаных у іх песень былі перададзены Рыгорам Раманавічам нашым кампазітарам, якія выкарысталі напевы ў сваёй творчасці.

Р. Шырма знайшоў нямала выдатных носьбітаў і выканаўцаў беларускай народнай песні. Як працавітая пчала, ён узяў ад іх духмяны песенны нектар, каб потым прынесці яго ў вулей маладога беларускага музычнага мастацтва. «Сустракаючыся з гэтымі талентамі, я зазірнуў у бяздонныя крыніцы песеннай творчасці, ад якой, як зачараваны, не мог ужо адарвацца. Я бязмежна шчаслівы, што яны дапамаглі мне захаваць найвялікшыя каштоўнасці музычнай культуры нашага народа», — гаворыць Рыгор Раманавіч...

І мы, яго вучні, як зачараваныя, перагортваем сёння старонкі яго зборнікаў, бязмежна ўдзячныя яму за гэтую руплівую працу, сагрэтую вялізарнай любоўю да духоўных скарбаў свайго народа.

Г. ЦІТОВІЧ,
народны артыст БССР.

СЕЙБІТ РАЗУМНАГА, СВЕТЛАГА

Заўсёды людзі шукалі вечнай маладосці. Шукалі яе на небе і на зямлі. Сярэдневяковыя алхімікі стараліся яе знайсці ў розных сплавах дарагіх металаў, у цудадзейных эліксірах. А яна была ў сэрцы чалавека, у яго песні. І той, хто пасябраваў з песняй — назаўсёды пасябраваў і з маладосцю.

Такі зайздросны лёс выпаў у жыцці і Рыгору Раманавічу Шырме.

Вось ужо некалькі дзесяткаў год, як ён не разлучны са сваёй роднай беларускай песняй. Бадай што няма на нашай зямлі такога кутка, куды б ён ні заглянуў у пошуках яе. Ды, відаць, і песня палюбіла свайго цудоўнага выканаўцу, нястомнага збіральніка народных скарбаў, і сама не раз шукала да яго дарогі.

Помню, яшчэ ў Вільні, калі б я не зайшоў да дзядзькі Рыгора, як мы яго ўсе тады звалі, заўсёды ў яго можна было бачыць то землякоў з Пружаншчыны, то вучняў і студэнтаў, то зусім незнаёмых людзей, якія прыходзілі да Рыгора Раманавіча, каб ён запісаў ад іх яшчэ адну мала каму вядомую песню. Яны ведалі, што ён не толькі ўратуе яе ад забыцця, але і паможа выйсці на шырокі свет.

І Рыгор Раманавіч усё рабіў, што мог. Ён знаёміў з беларускай песняй кампазітараў, спевакоў, якія потым нямала зрабілі для яе папулярызацыі. Ён арганізоўваў харавыя калектывы ў Вільні, на Гродзеншчыне, Брэстчыне, Навагрудчыне, пры гуртках культурна-асветнай арганізацыі Таварыства беларускай школы. Часта сам заставаўся без кавалка хлеба, але за апошнія грошы выдаваў свае зборнікі песень і, не зважаючы на ўсе перашкоды, нёс святло песні ў народ.

Можа не варта было б кратаць цяжкае мінулае? Але мне здаецца, што забываць яго ніколі не трэба. Без яго мы не здолеем па-сапраўднаму ўявіць, да якіх вяршынь узнялося наша сучаснае беларускае савецкае мастацтва, які вялікі і слаўны шлях пройдзены яго лепшымі прадстаўнікамі і дзеячамі.

Звычайна юбіляру гавораць аб тым, колькі год ён пражыў і што ён зрабіў. Сказаць толькі гэта пра Рыгора Раманавіча — сказаць далёка не ўсё. Бо ўвесь ён — у нашым сённяшнім кіпучым, багатым падзеямі жыцці савецкага народа, а планы яго працы разлічаны не на адно дзесяцігоддзе.

Гэта чалавек, які натхняе сваёй энергіяй усіх, хто яго ведае, працуе з ім, паэт, які палымяна любіць сваю родную стыхію — песні, і нястомны баец за наша светлае і жыццесцвярджальнае савецкае мастацтва.

І таму ў слаўнае сямідзесяцігоддзе Рыгора Раманавіча мне хочацца моцна паціснуць яго працавітыя рукі, якія нямала пасеялі на роднай ніве разумнага, светлага і вечнага, і пажадаць яму столькі год жыцця, колькі жыць будзе сардэчная шчырая песня нашага народа.

Максім ТАНК.

Вокладкі зборнікаў беларускіх народных песень, запісаных Р. Шырмай і выдадзеных у розныя гады.

НЕАБДЫМНЫ СВЕТ ХАРАСТВА

Некалі Янка Купала так пачынаў адзін свой верш:

Песня мая не ўзышла сярод кветак,
Кветак цвітучага вечна паўдня,
Поўначы сумнай забыты палетак
Даў ёй жыццё пасярод палыння.

Тое самае можна сказаць наогул пра беларускую народную песню, з якою меў і мае справу Рыгор Раманавіч Шырма.

Ісці з песняю праз жыццё — гэта значыць ісці праз самыя гушчы народа, бо нідзе, ні ў чым так не адбіваецца сакрэт творчага жыцця народа, як у песні.

Рыгор Раманавіч Шырма рана пайшоў у гэтыя гушчы, у шэрыя, сярмяжныя беларускія гушчы, каб падслухаць голас душы народа, дзе ён творыць сам, дзе ў яго творчасці знаходзіць адбітак увесь лад жыцця народа, яго быт, складзены з радасцей і смутку, з цяжкасцей і перамог.

Ужо шмат год Рыгор Раманавіч Шырма ідзе па гэтай пачэснай дарозе, заслуханы ў голас душы беларускага народа. Намерамі Шырмы былі і ёсць — праз народную песню паказаць свету свой народ з яго цяжкай гісторыяй, з яго любоўю да жыцця, да сваёй прыроды-маці, з яго тонкім, празрыстым харастом, якім надзяліла простых людзей упартая праца на пясчаным загоне.

Дзіўная гэта творчасць — народная песня, ды такою здаецца дзіўнай, што не ведаеш, дзе і адшукаць яе «творчы фокус». Толькі бачыш, што ў агульным і цэлым — гэта творчасць непасрэдная, дзе глыбокі сэнс размяшчаецца побач з наіўнасцю, класічная мастацкая страфа побач з прымітывам, дзе бязмежная песенная рамантыка прыбрана ў арнаментыку слоў... А ўсё, разам узятае, стварае адзінства тону, каларыту.

Многа сумнага ў беларускай народнай песні. Гэта — зразумела. Яе глыбінная плынь пачала ствараццa ў цяжкія, змрочныя часы паншчыны. У такой вось няволі фарміравалася душа народа, яго звычаі, яго быт.

Барацьба народа з панамі, як вядома, займае цэлую эпоху. Гэтая барацьба ўжо ў новых формах вялася і далей — пасля вызвалення ад паншчыны. Песня скаргі жняі, загубленай у неўрадлівым пясчаным полі, разносілася ў прасторы і ўжо будзіла ў людзях клопат пра лёс народа, клікала ісці ў тыя шэрагі, дзе каваўся меч на ворагаў.

Па гэтым шляху ішоў і Рыгор Раманавіч Шырма, каб не даць загінуць народным скарбам, каб дбайна сабраць іх для патомкаў. Вялікая гэта праца на полі культуры. І для беларускага народа яна з'яўляецца тым больш вялікай, бо на кожным кроку стаялі злыдні. Умовы польска-панскай акупацыі ў Заходняй Беларусі не былі спрыяльным грунтам для развіцця нацыянальнай культуры. Трэба было крок за крокам вырываць сваё з рук ворага. У такіх вось умовах і працаваў Рыгор Раманавіч Шырма.

Мінула падняволле. Беларускі народ вызвалены ад усякіх путаў. Рыгору Раманавічу Шырме адкрылася магчымасць аддаць свайму народу назбіраныя скарбы. І мы ўжо бачым, як прыгожыя тамы беларускіх народных песень, сабраных Рыгорам Раманавічам, выходзяць з друку. Значыць, праца не прапала марна. Поле культуры беларускага народа ўзбагацілася яшчэ адным помнікам. Гэта вельмі важна для культурнага будаўніцтва.

Песенная культура Шырмы ідзе ад вялікіх песенных традыцый не толькі беларускага народа, але і рускага, і ўкраінскага. Адным словам, ад вялікага гучання славянскай песні. Майстэрства Р. Шырмы не пераходнае, не кан'юнктурнае. Яно заснавана на базісе песеннай культуры, створанай майстэрствам пакаленняў трох братніх славянскіх народаў. І таму не дзіўна, што рэпертуар капэлы не абмяжоўваецца толькі беларускімі песнямі. У ім такое ж месца займаюць песні рускія і ўкраінскія. Больш таго — ёсць і польскія, а цяпер ужо і чэшскія.

Р. Шырма пайшоў са сваім майстэрствам да ўсіх народаў нашага неабдымнага Савецкага Саюза і ўсюды знайшоў вялікае прызнанне.

І таму ў дзень 70-годдзя Рыгора Раманавіча Шырмы хочацца сказаць: няхай жа ён жыве доўгія гады! Няхай жа і далей нясе народу красу свайго мастацтва!

Піліп ПЕСТРАК.

ЗА АКРЭСЛЕНАСЦЬ ПАЗІЦЫІ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

«сапраўднай лірыкі» вершы, напоўненыя не столькі пачуццямі, колькі чуллівасцю, напісаныя не столькі словамі, колькі ўмоўнымі знакамі, арганізаваныя не столькі жывой інтанацыяй, колькі завучанай, знешняй «мелодыяй». І скажам адкрыта: чамусьці «празаічнай», пазбаўленай «задушэўнасці» нярэдка выглядае для такога «аматара» творчасць А. Куляшова альбо П. Панчанкі, бо яна патрабуе ў адказ душэўнага **намагання**, а не казыча нашых пачуццяў наборам «прыгожых», «цёплых» паэтызмаў, бо яна дае чалавечую думку ў яе неспакойным і складаным развіцці і руху, а не абмяжоўвае сябе «настроем», як гэта было ў паэзіі Маракова, Кляшторнага, Фаміна, Плаўніка, Тумілоўіча, ды і ў ранняй паэзіі таго ж Куляшова, а таксама Броўкі, Лужаніна і іншых майстроў, якія надзвычай плённа і кожны ў сваім стылі, у сваёй манеры працуюць у сучаснай беларускай літаратуры.

Адным словам, чалавеку, які бярэцца разглядаць паэзію 20-х гадоў, трэба быць гатовым для пэўных «расчараванняў», якія павінны быць вытлумачаны, а не ігнараваны. Я гавару пра гэта не толькі «тэарэтычна», а ў вялікай меры абапіраючыся на вопыт работы па ўкладанню другога тома Анталогіі беларускай паэзіі (20-я гады), калі трэба было адшукаць штосьці жывое, вартае ўвагі **сённяшняга** чытача і ў бяздумна-аблегчанай, «сіняй» (улюбёны Мараковам эпітэт) лірыцы, і ў творчасці тых паэтаў, якія адстойвалі актыўную грамадскую пазіцыю, адстойвалі шчыра, але недастаткова плённа, апранаючы **гатовыя** палітычныя лозунгі ў грымучае адзенне рытмаў і алітэрацый.

За адным разам адзначу, што і нямала радасці прынесла работа па ўкладанню тома. Радасці не толькі з усведамлення таго, што наша паэзія заўсёды імкнулася ісці ў нагу з жыццём, што яна стварыла своеасаблівы летапіс часу, а і радасці чыста **чытацкай** — ад нечаканых адкрыццяў. Так, напрыклад, асабіста для мяне ўпершыню прагучаў надзвычай чысты, мужны і стрыманы голас такога таленавітага паэта, як Аркадзь Моркаўка. Шмат добрага можна было б сказаць пра творы Алеся Дудара 30-х гадоў («Палескія ночы», «На станцыі»). Мала хто заўважыў, а тым больш запомніў, выдатны (не пабаюся сказаць) верш Алеся Вечара «Маўчыць граніца» (1935 г.), напісаны са спелым майстэрствам.

Аднак не буду павялічваць «спісу ўдач» — яны не проста «ўдачы», а жывая сувязь (разам з лепшымі творамі Чарота, Дубоўкі, Александровіча і іншых) паміж дзесяцігоддзямі, жывыя ступені росту нашай паэзіі. І сур'ёзна памыляюцца тыя крытыкі і даследчыкі, якія адмаўляюцца бачыць сам працэс гэтага росту, разглядаюць літаратуру 20-х гадоў, так сказаць, самацэнна і кожную спробу **аналізаваць** гэту літаратуру ацэньваюць не больш і не менш як «замах» з недвухсэнсоўна благім намерам.

Менавіта такую ролю абаронцы (ад каго?) беларускай літаратуры 20-х гадоў вырашыў чамусьці ўзяць на сябе Якуб Усікаў, аўтар вышэй памянёнага артыкула «На подступах да вырашэння праблемы».

Адзначу з самага пачатку недапушчальнасць некаторых прыёмаў, з дапамогай якіх Я. Усікаў крытыкуе працы сваіх таварышаў. Нельга ж на самай справе пісаць так, як піша т. Усікаў пра кнігу Н. Перкіна «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг.»: «Бадай, уся кніга Н. Перкіна, на маю думку, прасякнута нейкім недаверам, скепсісам, а то і нігілістычным душком у дачыненні да беларускай паэзіі і яе прадстаўнікоў».

Я. Усікаў абавязаны быў заўважыць, што ад яго абвінавачвання ў адрас Н. Перкіна сапраўды патыхае «душком» найбольш грубых і безапеляцыйных выступленняў недалёкага мінулага, калі са здзіўляючай лёгкасцю і без належнай аргументацыі рабіліся самыя сур'ёзныя закіды. Але пакінем на сумленні Я. Усікава тон і прыёмы яго палемікі, паспрабуем разабрацца ў логіцы яго разважанняў.

Скепсісам і нігілізмам, недазволеным прыніжэннем і абняслаўленнем літаратуры 20-х гг. выглядае ў вачах Я. Усікава кожная спроба прачытаць гэту літаратуру з сённяшніх пазіцый і вызначаць яе сапраўдную вартасць у працэсе развіцця ад мінулага да сучаснага.

«Першы значны раман у гісторыі беларускай літаратуры — «Сокі цаліны» Цішкі Гартнага, па сутнасці, разносіцца А. Адамовічам», — сцвярджае Я. Усікаў і сцвярджае абсалютна беспадстаўна. Ніякага «разносу» рамана «Сокі цаліны» А. Адамовіч не ўчыніў, а толькі кваліфікавана, з добрым тактам, улічваючы ўсе «за» і «супраць», прааналізаваў раман, паказаўшы яго сапраўднае месца ў беларускай прозе свайго часу і адначасова падкрэсліўшы яго буйныя недахопы, асабліва бачныя з вышынь нашай сённяшняй літаратурнай сталасці (дэкларацыйнасць у вырашэнні канфліктаў, няспеласць кампазіцыі, наяўнасць «нейтральнага», мастацка не засвоенага матэрыялу, прыземлены бытавізм і г. д.). Можа, Я. Усікаў, мяркуе, быццам усе гэтыя хібы і не ўласцівы раману Ц. Гартнага, што яны прыдуманы А. Адамовічам? Тады яму і трэба было даць **сваю**, усебакова абгрунтаваную ацэнку рамана, а не станавіцца ў позу адзінага, сярод безнадзейна змрочных «скептыкаў» і «нігілістаў», ідэальнага «добразычліўца», які больш за ўсіх і лепш за ўсіх рупіцца за беларускую літаратуру.

Вазьму на сябе смеласць сцвярджаць, што «добразычлівасць» гэта рытарычная, вонкавая, бо грунтуецца яна не на сапраўдным і зусім абавязковым для крытыка ўмельстве пранікнуць у эстэтычную «прыроду рэчаў», а толькі на суб'ектыўным жаданні паказацца вось такім «добразычлівым».

Калі б Я. Усікаў валодаў гэтым умельствам пранікнуць у сутнасць эстэтычных з'яў альбо калі б ён так старанна не ўтойваў гэту здольнасць ад сваіх чытачоў, ён бы, напэўна, не рабіў і такога закіду ў адрас цэлай групы літаратуразнаўцаў:

«Чамусьці ўсе — Н. Перкін, Ю. Пшыркоў і ў асобных месцах А. Адамовіч — нападаюць на пісьменнікаў за іх схільнасць да так званай рытмічнай альбо паэтычнай прозы... Янка Брыль, скажам, даволі паспяхова карыстаецца паэтычным стылем, і ад гэтага яго творы не толькі не трацяць, а, наадварот, выйграюць у мастацкіх адносінах, прыносяць сапраўдную асалоду чытачу». І далей: «Мы за разнастайнасць стыляў, супраць іх нівеліроўкі, уніфікацыі ва ўгоду асабістым густам асобных крытыкаў».

Тут усё спрэчна, усё нацяжка і ўсё здзіўляе.

Па першае, тэрміналогія. Я. Усікаў не ведае ў дачыненні да сваіх апанентаў іншай мовы, як «нападаюць на пісьменнікаў», «прыніжаюць», «абвінавачваюць», а пра Ю. Пшыркова сказана нават, што ён «Сына» Р. Мурашкі «кідае з вышыні ў лужыну». Няўжо няўцям Я. Усікаву, што можна **аналізаваць**, не «нападаючы», **разбірацца ў творчых супярэчнасцях** таго ці іншага пісьменніка — нават Купалы і Коласа, што асабліва чамусьці абурае крытыка,—не абвінавачваючы іх, не абавязкова адшукваючы **палітычныя** памылкі?

Здзіўляе імкненне Я. Усікава абараніць Я. Брыля ад... А. Адамовіча, які раней за многіх нашых крытыкаў і з большай пераканальнасцю якраз і раскрыў значэнне, непаўторнасць і сілу Я. Брыля як пісьменніка.

Нарэшце, прынцыповыя пярэчанні выклікае само па сабе імкненне Я. Усікава паставіць знак роўнасці паміж так званай паэтычнасцю, скажам, маладога М. Зарэцкага, якая ажыццяўлялася пры дапамозе добра апрабіраваных і даволі бедных на жыццёвы змест рытміка-сінтаксічных фігур і прыёмаў, і паэтычнасцю Янкі Брыля, што валодае ўсімі фарбамі, колерамі і пахамі жывой рэчаіснасці. У адным выпадку мы бачылі паэтычнасць фармальную, вонкавую, і яе ўпарта перамагалі Зарэцкі, Лынькоў, Каваль, а ў другім выпадку (у Янкі Брыля) мы бачым паэтычнасць унутраную, псіхалагічную. Няўжо ж гэтага не разумее Якуб Усікаў?

Ён выступае за «разнастайнасць стыляў, супраць іх нівеліроўкі». Мы таксама. Але з той толькі розніцай, што не збіраемся выдаваць слабасці стылю, яго няспеласць за характэрную адзнаку стылю, за прыкмету пісьменніцкай індывідуальнасці. Істотная, як бачыце, розніца...

Пытанне аб тым, як мы будзем ацэньваць літаратуру 20—30-х гадоў — пытанне не акадэмічнае, яно мае і сённяшні **практычны** сэнс, бо звязана з узроўнем нашых **сучасных** ідэйна-мастацкіх крытэрыяў. Крытык, які лічыць, быццам кожная літаратурная з'ява 20-х гадоў заслугоўвае безумоўнага, абсалютнага, так сказаць, прынятця з усімі яе недахопамі **творчага** парадку, крытык, які не ўмее альбо не хоча ўбачыць розніцы паміж «Сокамі цаліны» і, скажам, новым раманам Івана Мележа, не прынясе карысці нашай літаратуры якраз праз гэтую сваю непатрабавальнасць, усяяднасць, праз адсутнасць рэзка акрэсленых ідэйна-эстэтычных пазіцый.

Праблема літаратуры 20—30-х гадоў — праблема жывая, творчая, і над вырашэннем яе трэба працаваць удумліва, кваліфікавана, з удзячнасцю, з любоўю да тых, хто пачынаў гісторыю беларускай савецкай літаратуры, але з любоўю «відушчай», прынцыповай, такой, што спрыяе далейшаму росту літаратуры сучаснай і літаратуры заўтрашняга, камуністычнага дня.

Р. БЯРОЗКІН.

У АБЛАСНОЙ БІБЛІЯТЭЦЫ

Днямі ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна адбылася сустрэча маскоўскага пісьменніка Л. Лагіна з чытачамі бібліятэкі.

Л. Лагін — аўтар вядомых кніг «Стары Хатабыч», «Востраў расчаравання», «Патэнт АВ» і іншых — падзяліўся з прысутнымі сваімі ўражаннямі аб шматлікіх зарубежных паездках, аб сваёй літаратурнай дзейнасці і рабоце над кнігамі. Затым ён прачытаў сваю новую сатырычную казку «Інстытут на балоце».

Л. СЯНЮТА.

В. Рамейка. Завод жалезабетонных вырабаў.

З выстаўкі маладых мастакоў, прысвечанай XXII з'езду ЛКСМ Беларусі.

Пад купалам цырка — нумар без сеткі...

Фотаэцюд **У. Марцыёнкі.**

З кінакамерай па рэспубліцы

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 37 (1961 г.), першы сюжэт якога прысвечаны рабоце 6-й сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР пятага склікання.

У другім сюжэце кіначасопіса расказана аб жыцці і працы дэлегата XXII з'езда КПСС, лепшай ткачыхі Гродзенскага тонкасуконнага камбіната Таццяны Сцяпанаўны Семчук.

Лес — багацце нашай Радзімы, яе хараство. З кожным годам павялічваюцца плошчы лесанасаджэнняў, і каб аблегчыць работы па пасадцы ў Беларускім навукова-даследчым інстытуце лясной гаспадаркі, створана новая машына. Аўтар яе — навуковы супрацоўнік інстытута Давідзенка. Аб гэтым гледачы даведаюцца, прагледзеўшы трэці сюжэт кіначасопіса. Далей расказваецца аб комплекснай механізацыі на жывёлагадоўчай ферме саўгаса «Бярозкі» Гомельскага раёна, аб выстаўцы ў Мінску лепшых узораў новых вырабаў, што ўпрыгожваюць наш быт і жыллё.

У заключэнне кіначасопіса гледачы ўбачаць выступленне Гродзенскага самадзейнага ансамбля, якому за поспехі ў развіцці беларускага харавога і танцавальнага мастацтва прысвоена званне народнага.

НАТАТКІ НАРОДНАГА ЗАСЯДАЦЕЛЯ

СПРАВА аб скасаванні шлюбу

— НУ, СЕННЯ ж і дзянёк! — вымавіў член Мінскага абласнога суда Віталій Іванавіч Папельскі і паклаў на стол яшчэ адну папку са справай аб скасаванні шлюбу.

І вось яны перад намі—маладыя, якіх мы павінны развесці. Развесці... А што іх звяло?

Афіцэр Уладзімір К., прыехаўшы ў Мінск на адпачынак, пазнаёміўся на танцах у клубе фабрыкі імя Калініна з дзяўчынай. Прывабная з твару, апранута па апошняй модзе. Першы ж танец, і Уладзімір прапануе новай знаёмай руку і сэрца... Назаўтра яны прыйшлі ў ЗАГС.

Назаўтра ў ЗАГС, а праз два тыдні—у суд. Уладзімір К. падаў заяву з просьбай скасаваць шлюб. Прывабная і модная дзяўчына, як выявілася, была зусім не тым чалавекам, з якім можна было стварыць сям'ю і наладзіць сумеснае жыццё.

— Як вы маглі так неразважліва і неабдумана аднесціся да вырашэння важнейшага жыццёвага пытання?—пытае Уладзіміра суддзя.

Уладзімір, апусціўшы галаву, маўчыць...

Суд вынес рашэнне аб скасаванні шлюбу.

Гэтая справа была дзесятай, разгледжанай у той дзень на судовым пасяджэнні. Прайшлі перад судом лёгкадумнасць і неабдуманасць, подласць і фальшывая самалюбнасць, трагічная памылка і звычайнае ашуканства. І зусім зразумела, што пасля заканчэння судовага пасяджэння ні суддзі, ні засядацелям, ні прысутным у зале не хацелася разыходзіцца. Зноў—у каторы раз!—пачалася гаворка аб ролі закона ва ўмацаванні савецкай сям'і.

УЖО НЕКАЛЬКІ гадоў на старонках нашага друку, на розных нарадах спецыялістаў і грамадскасці вядуцца размовы аб неабходнасці перагледзець дзеючае заканадаўства аб шлюбе і сям'і. Пакуль што гэтыя пытанні разглядаюцца згодна з палажэннямі Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ад 8 ліпеня 1944 года. Юрыдычная практыка, заснаваная на гэтым Указе, адыграла значную ролю ў барацьбе з няправільнымі адносінамі да шлюбу. Але, з другога боку, даўно ўжо наспела неабходнасць некаторыя пункты гэтага Указа змяніць.

Камісія заканадаўчых меркаванняў Вярхоўнага Савета СССР прыняла рашэнне аб падрыхтоўцы праекта новага закону аб шлюбе і сям'і. Трэба спадзявацца, што шматлікія прапановы грамадскасці будуць адлюстраваны ў ім.

Вось некаторыя думкі, якія ўзніклі ў мяне, ды і не толькі ў мяне, у час разгляду судовых спраў, так сказаць, шлюбна-сямейных.

НАСПЕЎ ЧАС змяніць парадак рэгістрацыі шлюбаў. Большасць разводаў выклікана тым, што маладыя людзі, накшталт Уладзіміра К., ведаюць адзін аднаго вельмі нядоўга. Думаецца, што трэба ўвесці, калі можна так сказаць, «савецкія заручыны».

У даўнія часы гэта выглядала так: сваякі жаніха і нявесты ўрачыста паведамлялі сябрам і знаёмым, што іх дзеці заручаны і вяселле прызначана на пэўны дзень.

Чаму не аднавіць гэты звычай? Чаму не абвяшчаць загадзя, што маладыя людзі—жаніх і нявеста, а юрыдычнай падставай няхай будзе заява, пададзеная ў ЗАГС.

Рэгістраваць жа шлюб варта не раней, як месяцы праз тры пасля падачы заявы. Цяпер органы ЗАГС'а маюць права рэгістраваць шлюб праз дзесяць дзён. І калі спытаць работнікаў ЗАГС'а, яны пацвердзяць, што са ста пар, якія падалі заявы, рэгіструюцца прыходзяць восемдзесят. Значыць, калі павялічыць тэрмін паміж падачай заявы і рэгістрацыяй, то і лёгкадумнасці ў вырашэнні гэтага важнага пытання будзе менш.

Рэгістрацыю шлюбу трэба праводзіць ва ўрачыстай абстаноўцы. Мэбля, памяшканне, настрой рэгістратара—усё павінна адпавядаць урачыстасці моманту. Па прыкладу Ленінграда ў многіх гарадах будуюцца спецыяльныя палацы маладажонаў. У Мінску для ўрачыстай рэгістрацыі шлюбу аддаецца па суботах зала ў Палацы прафсаюзаў. Але ў кожным горадзе, у кожнай вёсцы гэтага, безумоўна, не зробіш. Дастаткова сказаць, што толькі ў мінулым годзе ўзялі шлюб пяць мільёнаў мужчын і жанчын. А нашы ЗАГС'ы вельмі часта знаходзяцца ў памяшканнях, надзвычай не прыстасаваных. Доўгая, непрыемная чарга перад кабінетам загадчыка ЗАГС'а. Працэдура запісу, разлік на месцы, стандартнае, абыякавае віншаванне—усё гэта застаецца зусім не святочным успамінам.

А хіба нельга ўсе неабходныя фармальнасці зрабіць да рэгістрацыі шлюбу? Хіба не лепей было б, каб маладых віншавалі не толькі штатныя рэгістратары ЗАГС'а, а і прадстаўнікі грамадскасці, дэпутаты мясцовых Саветаў. Не лішне было б таксама, калі б маладыя давалі прысягу ў прысутнасці сваіх сяброў і таварышаў, а ў мясцовым друку паведамлялася аб дні рэгістрацыі шлюбу.

Пакуль што ў нас паведамляецца ў газетах толькі аб скасаванні шлюбу. Такое паведамленне відаць, павінна служыць пэўным тормазам пры разводзе. Атрымліваецца ж наадварот. Аб'яву прачытаюць усе знаёмыя, увесь горад, і тады ўжо прымірэнне ў сям'і—справа яшчэ больш складаная.

ШМАТ РОЗДУМУ выклікае пытанне, ці правільна прызнаваць юрыдычную сілу толькі за тым шлюбам, які аформлены ў органах ЗАГС'а ці сельскага Савета. Пакуль што толькі пры такім шлюбе члены сям'і маюць права на аліменты, пенсію і частку сумесна нажытай маёмасці.

Жыццё падказвае, што такі парадак не заўсёды сябе апраўдвае. Успамінаецца, напрыклад, наступная гісторыя. Зінаіда Б. праз тры месяцы пасля рэгістрацыі шлюбу разышлася з Васілём З. Васіль паехаў некуды на Поўнач, а Зінаіда праз некаторы час сустрэла Паўла А. Яны пакахалі адзін аднаго, вырашылі пажаніцца. Але спачатку Зінаіда павінна была скасаваць ранейшы шлюб. Толькі дзе Васіль? Пачаліся пошукі. Станоўчых вынікаў яны не далі — адусюль прыходзіў адказ, што Васіль З. тут не жыве.

Зінаіда і Павел вырашылі жыць без рэгістрацыі. Неўзабаве ў іх нарадзіўся сын Віця, аднак запісаць хлопчыка давялося на прозвішча Зінаіды. Ішоў час, Віцю споўнілася сем гадоў. І вось у сям'і здарылася няшчасце: Павел цяжка захварэў. Перад аперацыяй ён напісаў з бальніцы пісьмо, што Віця яго сын, але толькі па фармальных прычынах, якія ад бацькі не залежаць, не носіць яго прозвішча.

На аперацыйным стале Павел памёр. Тым не менш, Зінаідзе вельмі доўга давялося хадзіць з установы ва ўстанову, каб афарміць на сына пенсію. Усюды чула яна адзін адказ: «Дайце пасведчанне аб шлюбе». Толькі пасля настойлівага ўмяшання грамадскасці маленькаму Віцю была вызначана пенсія.

Відаць, каб папярэдзіць падобныя гісторыі, больш правільным будзе ўстанавіць парадак, паводле якога поруч са шлюбам, аформленым у органах ЗАГС'а ці сельскага Савета, мае юрыдычную сілу і фактычны шлюб, калі муж і жонка доўга жывуць разам, вядуць агульную гаспадарку, выхоўваюць дзяцей, хоць і не зарэгістраваны ў дзяржаўных органах. Такі парадак будзе ахоўваць правы і інтарэсы дзяцей, ён выключае магчымасць злоўжыванняў, выпадковасцей.

Многа гаворыцца і справядліва аб метрыках дзяцей, народжаных без рэгістрацыі шлюбу. Як вядома, цяпер маці-адзіночка запісвае дзіця на сваё прозвішча. А графа—«бацька» пракрэсліваецца. Ці трэба казаць, што ў далейшым жыцці гэта прынясе ні ў чым не вінаватаму дзіцяці шмат крыўды і непрыемнасцей. Думаецца, што правільней даць жанчынам права запісваць дзіця ў ЗАГС'е на прозвішча мужчыны—бацькі дзіцяці.

НАСПЕЎ ТАКСАМА час перагледзець існуючы парадак разводу. Разглядам спраў аб скасаванні шлюбу займаюцца цяпер дзве інстанцыі—народны і абласны суды. Задача народнага суда—памірыць мужа і жонку. Працэнт прымірэння вельмі невялікі. І, відаць, таму адносіны да народнага суда несур'ёзныя — маўляў, тут трэба менш гаварыць, бо ўсё роўна нічога не рашаецца.

Канчаткова ж пытанне аб скасаванні шлюбу, аб падзеле маёмасці, аліментах вырашаецца ў абласным судзе. У адзін абласны суд збіраюцца ўсе шлюбаразводныя справы вобласці. Як мы ўжо гаварылі, на адным судовым пасяджэнні даводзіцца разглядаць па 10—15 такіх спраў. Зразумела, такая нагрузка перашкаджае суду дасканала высветліць, на чыім баку праўда. У аснову рашэння кладуцца знешнія фактары. З-за гэтага нярэдка суд можа прыняць няправільнае рашэнне.

Успамінаецца выпадак з уласнай практыкі. Інжынер Васіль П. прасіў скасаваць шлюб з педагогам Ліліяй А. Справа разглядалася папярэдне ў народным судзе і прыйшла да нас у абласны. Падставай для заявы ў суд была «сямейная нявернасць». Усё здавалася ясным. Аднак, на шчасце, у складзе суда быў народны засядацель, які добра ведаў гэтую сям'ю. Ён папрасіў адкласці разгляд справы. І вось што выявілася.

Васіль П. адпачываў на курорце. Яму пачалі прыходзіць ананімныя пісьмы, нібы жонка яго сустракаецца з іншым мужчынам. Не дабыўшы да канца тэрміну адпачынку, Васіль вярнуўся ў Мінск і, як толькі ўвайшоў у кватэру, пачаў абвінавачваць жонку ў здрадзе. Пакрыўджаная падазрэннямі, жанчына пайшла з дому. Некалькі дзён не вярталася, пасялілася ў сваёй маці. А на рабоце Васілю асабліва спачувала тэхнік Ніна В. Яна запрашала яго ў госці, разам з маці сваёй угаворвала «не траціць здароўя і не сумаваць па жанчыне, якая таго нявартая».

Пра ўсё гэта народны засядацель даведаўся ў канструктарскім бюро, дзе працаваў Васіль П. Засядацель папрасіў у яго ананімныя пісьмы. Неўзабаве ад экспертаў-крыміналістаў прыйшло заключэнне, што аўтарам гэтых пісем з'яўляецца «чулая» Ніна В.

Ці варта дадаваць, што муж і жонка былі запрошаны ў суд і іх памірылі.

Многія работнікі судоў справядліва лічаць, што справа аб скасаванні шлюбу павінна разглядацца толькі ў адной інстанцыі—народным судзе, але глыбока і ўсебакова. У сучасны момант народны засядацель запрашаецца ў суд у дзень пасяджэння, са справай знаёміцца па ходу яе разгляду. А чаму б не ствараць камісій народных засядацеляў, якія яшчэ да разгляду справы знаёміліся б з яе абставінамі—наведвалі заяўнікаў дома, на рабоце. Больш цесную сувязь суды і камісіі народных засядацеляў павінны былі б падтрымліваць і з сацыяльна-прававымі кабінетамі аховы мацярынства і дзяцінства, якія дзейнічаюць пры дзіцячых лячэбных установах і маюць немалы вопыт работы па ўмацаванню сем'яў. Колькі людзей, напрыклад, з удзячнасцю ўспамінаюць загадчыка сацыяльна-прававога кабінета Рэспубліканскага інстытута аховы мацярынства і дзяцінства Аляксандру Уладзіміраўну Дулевіч.

ПРА УСЕ ГЭТЫЯ пытанні і гаварылі мы ў той вечар пасля разгляду дзесятка спраў аб скасаванні шлюбу. Многа прыводзілася прыкладаў, выказвалася думак. Усе ўдзельнікі размовы аднадушна лічылі, што новае заканадаўства павінна адыграць важную ролю ва ўмацаванні савецкай сям'і, прынцыпы якой запісаны ў маральным кодэксе будаўніка камунізма.

Заканадаўства гэтае будзе прынята пасля шырокага ўсенароднага абмеркавання.

В. ГЛОЗМАН,
старшы выкладчык Беларускага політэхнічнага інстытута, народны засядацель Мінскага абласнога суда.

У суботу ў Гомельскім Палацы чыгуначнікаў

У гэты вечар вялікая тэатральная зала Гомельскага Палаца культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна была перапоўнена. Нямала людзей прыйшло сюды на вечар, прысвечаны 25-годдзю танцавальнага калектыву Народнага ансамбля песні і танца Палаца культуры і 50-годдзя з дня нараджэння мастацкага кіраўніка ансамбля, народнага артыста Беларускай ССР, Аляксандра Аляксеевіча Рыбальчанкі.

На трыбуне намеснік старшыні праўлення Гомельскага Палаца культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна М. Конаш. Ён расказвае прысутным аб творчым шляху народнага ансамбля і яго кіраўніка.

Сакратар Гомельскага абкома партыі А. Корнеў уручае А. Рыбальчанку Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Граматы Гомельскага аблвыканкома атрымліваюць найбольш здольныя танцоры ансамбля. Гэта—Ала Андрушэчка, Мікола Горленка, Валерый Турык, Мікола Гатальскі, Яўген Карленка, Валянцін Варонічаў і іншыя.

Ад імя Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў юбіляраў віншуе І. Сцяпанаў, ад імя Міністэрства культуры БССР, Саюза кампазітараў і тэатральнай грамадскасці Беларусі да А. Рыбальчанкі і яго калектыву з цёплымі словамі прывітання звярнуўся дырэктар Беларускага тэатра юнага гледача Ул. Стэльмах.

Юбіляра горача віншавалі ўдзельнікі многіх самадзейных калектываў Гомеля і вобласці, артысты Гомельскага абласнога рускага драматычнага тэатра, прадстаўнікі партыйных, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый горада і вобласці.

Урачысты вечар закончыўся вялікім святочным канцэртам Гомельскага народнага ансамбля песні і танца.

М. ВАСІЛЕВІЦКІ.

ЗША збіраюць 22 студзеня нараду краін амерыканскага кантыненту. Мэта нарады — уцягненне гэтых краін у барацьбу супраць рэвалюцыйнай Кубы.

(З газет).

КУБА

Так, відаць, уяўляецца дзядзю Сэму гэтая нарада. Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

Заўвагі на палях

«БУРДА Ў СУПНІКУ»

Так павялося ўжо ў народзе, што пад Новы год «ходзіць» ад вёскі да вёскі, ад хаты да хаты «дзед Мароз»—зычыць людзям шчасця, здароўя, поспехаў, віншуе ўсіх з надыходзячым годам, гаворыць ім самыя лепшыя, самыя прыемныя словы. «Пабываў» дзед Мароз пад Новы год і на Талачыншчыне, аб чым паведаміла рэдакцыя талачынскай раённай газеты «Ленінец» у першым у гэтым годзе нумары. Але чыталі талачынцы віншаванні дзеда Мароза ды не радаваліся, а... абураліся. Дзіўны дзед Мароз завітаў да іх у госці. Ашаламіў ён чытачоў адразу ж. Мяркуйце самі:

Вы ўсе, як і я,
Новы год сустракалі —
Весяліліся, пелі,
Пілі, танцавалі,
Паціху ад жонак
Дзяўчат абдымалі (!).

Далей у лес — болей дроў. Звяртаючыся да талачынцаў, дзед Мароз даверліва хваліўся:

Я абшарыў Зямлю.
Пад нябеснымі зоркамі
Я з кіёчкам пратупаў
Мо тысячы вёрст.
Размаўляў я з людзьмі,
З дамавымі, вавёркамі,
З шчабятухай-сарокай,
З палямі, прыгоркамі...

Рассакрэтнічаўся стары і не стрымаўся, разануў:

Маладзіцу ж абняць
Не дазволіў узрост. (!)

Многа абяцаў талачынцам дзед Мароз:

Я ж раскажу вам
Аб Талачыншчыне,
Не закранаючы
Іншых мест.

Але нават і аб Талачыншчыне стары амаль нічога не сказаў. Пранёсся ён метэорам па раёну і здолеў заглянуць толькі ў адзін калгас, у швейную майстэрню ды ў «харчэўню». Ды і то толькі таму, што дужа захацеў есці:

Ды і есці хачу —
Аж у вуху звініць (!).

Уласна, і гэта маглі дараваць дзеду Марозу талачынцы. Разумелі старога, што многа ў яго работы пад Новы год, усюды паспець трэба, кожнага павіншаваць. Не маглі ж дараваць другога, а менавіта — таго, што зблытаў дзед паэзію з безгустоўнасцю і частаваў іх «бурдой», накшталт:

Каштую... Крычаць,
Безумоўна, прычына
Была ў хлапца,
Бо... бурда у тым супніку.
Катлеты на смак —
Не вельмі таксама,
Гуляшом павары тут
Не могуць хваліцца.
Што ж датычыць гарэлкі
Дык тут, скажам прама,
З нядаўніх часоў
Ніяк нельга напіцца.

Каментарыі тут, безумоўна, не патрэбны.

Гутарку дзеда Мароза «запісаў» нехта І. Арсеньеў. Калі наш чытач захоча даведацца падрабязна пра аўтара гэтай «бурды ў супніку», можам параіць папрасіць даведку ў рэдактара «Ленінца» П. Валчка.

Г. СІДАРАЎ,
П. МІКАЛАЕЎ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. Азгур, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00031

Друкарня выдавецтва «Звязда».